

Margarida de les Velles d'Aguilar: una dama del Renaixement

Molts i diversos han sigut els personatges que al llarg de la història de la nostra Vila varen posseir el seu senyoriu, des que a la primera meitat del segle XIII, els musulmans de Balansiya capitularen davant del rei Jaume I, i aquest, va donar l'alqueria d'*Al-Aqwās* com a pagament pels serveis prestats en la campanya valenciana. Primer a Bernat de Castelló, i dies després a Ponç de Soler. En aquest treball ens referirem a Margarida de les Velles, segona esposa, i viuda del misser Jaume Garcia d'Aguilar, fill de l'alzireny Jaume Garcia, i d'Úrsula d'Aguilar.

Al nostre estudi sobre el llinatge dels Torres la viuda apareix breument mencionada, només com la segona esposa de qui arribaria a ser Mestre Racional del Regne de València. Però el motiu d'aquesta breu referència no era per manca de notorietat, sinó per deixar per més endavant la present publicació sobre la seua figura i el seu entorn. Des d'un principi els distints documents on era protagonista apuntaven el seu paper rellevant en la història del nostre poble, motiu pel qual, ens vàrem reservar en aquell moment la facultat de dedicar un treball específicament per a ella, no en va, entre altres mèrits, fou probablement l'única posseïdora del senyoriu que va fixar de manera més permanent la seua residència a l'antiga Casa Castell.

Margarida fou un dels ponts que les famílies Aguilar i Torres degueren travessar per consolidar la seua presència a Alaquàs, des que en 1458, Úrsula d'Aguilar s'adjudicava en subhasta pública el senyoriu pels deutes de l'anterior senyor, el corsari Jaume de Vilaragut; fins que en 1584, altra família, els Pardo de la Casta, prengueren possessió d'ell per la mort sense hereus del seu rebesnet, Gaspar Aguilar. Uns llargs 126 anys que varen canviar per complet aquell lloc que antany fou una alqueria musulmana.

QUI ERA AQUESTA DAMA?

Conegut és l'intercanvi de persones i béns entre València i els antics territoris que després conformaren l'actual Itàlia, i la seua influència en l'economia i la cultura de l'antic Regne de València. En la poderosa Toscana, concretament en la ciutat de Pisa, està l'origen de Margarida. Un fum de problemes al final del segle XIV que varen culminar amb la seua absorció per la República de Florència, acompanyats de la necessitat d'obrir nous mercats, varen obligar a emigrar a bona part de la seua elit bancària i comercial, i entre ells, als *delle Vecchie*¹, la seua família. Així doncs, valenciana de naixement i d'origen pisà, aquesta dama va ser educada al si d'un llinatge de mercaders que vivia al carrer de la Pelleria —actualment anomenat dels Drets—, en una casa situada a un atzucac que hi havia només entrar des del carrer de sant Vicent a l'esquerra. Son pare era Miquel de les Velles, que en 1409² es va aveïnar a València per fer-se càrrec de la companyia del seu germà, Antoni de les Velles, altre ric comerciant que va emigrar abans i que estava a València almenys des de 1393, any en el que figura en els *Libres de Avehinaments*.³

No sabem quan va nèixer Margarida, però sí que ens consta que a 1421, Miquel de les Velles es casava amb *Benedetta di Lemmo Buzzacherini*, membre d'altra nissaga pisana dedicada al mercat canviari, que per cert eren contraris a l'ocupació florentina.⁴ Potser, com veurem més avant, abans que hi tingués més germans dels que tenim constància, cosa que ens obliga a donar un marge raonable a partir d'aquesta data per establir el seu naixement.

Per a ella també era el segon matrimoni quan es va comprometre amb el misser, ja que anteriorment va estar casada amb Pere Joan de Vernegal,⁵ un mercader com son pare, que provenia d'altra casta originària de Pisa que es va establir a

¹ Cal precisar que aquest cognom en valencià s'escriu Velles, i no Belles, ja que el significat en italià es referix a vell.

² CABANES PECOURT M^a DE LOS DESAMPARADOS. *Avehinaments 1308-1478*. Ajuntament de València 2008. Es va aveïnar el 17-9-1409 en la Parròquia de Sant Martí, en el carrer d'en Berenguer Vidal. Fiador, el notari Guillem Collar. Tenim notícies seues des de 1407, any en el que apareix com procurador en un acte notarial firmant el rebut d'una quantitat que li paga Berenguer Martí de Torres, receptor general dels drets de la ja difunta Reina Maria de Luna, per un deute que aquesta tenia amb el seu principal. ACCV. Pere Castellar. 20-9-1407.

³ CABANES PECOURT M^a DE LOS DESAMPARADOS. *Ibidem*. Es va aveïnar el 18-8-1393 damunt de la casa d'en P. Bou.

⁴ GIUSEPE PETRALIA. *Banchieri e famiglie mercantili nel Mediterraneo aragonese. L'emigrazione dei pisani in Sicilia nel Quattrocento*. Pasini editore, Pisa, 1989. Biblioteca Joan Reglà. València.

⁵ "Petro Johan de Vernagual mercatori pisano". ACCV. Pere Castellar 25968. Veure HINOJOSA MONTALVO JOSÉ. *Los Vernegal: de mercaderes pisanos a ciudadanos de Valencia (s.XV)*. Biblioteca digital de la Universidad Católica Argentina, 2017. GIUSEPE PETRALIA. *Ibidem*. Es va aveïnar el 16-12-1446 a la Parròquia de Sant Martí, prop de la casa de qui seria el seu sogre, i fiador d'aquest acte.

Barcelona i després a València, on es va veïnar en 1446. Un personatge que a més es dedicava al mercat canviari i que pel seu origen mantenia fortes relacions amb Itàlia. Tant, que en 1462 cobrava un deute mitjançant una lletra de canvi de l'aleshores cardenal, i arquebisbe de València, absent, Roderic de Borja.⁶

Provenia doncs, d'una nissaga de comerciants que s'unia a l'oligarquia valenciana mitjançant aquest segon matrimoni celebrat en 1471, data de la qual tenim constància per l'establiment del dot.⁷ Però no es tractava d'una família qualsevol de mercaders. Els *delle Vecchie*, cognom original toscà, varen ser uns dels més importants comerciants en aquell moment de puixança econòmica. Miquel, a més, fou un dels grans operadors del mercat canviari.⁸ Llavors estem davant d'una dama provinent d'una rica família que desitja introduir-se més enllà del món dels negocis, i no repara en despeses per a això. El dot que Margarida va aportar al seu matrimoni amb el misser Jaume Garcia d'Aguilar, fon de cent mil sous reials de València. Quantitat molt superior a la ja respectable del seu anterior matrimoni amb Pere Joan de Vernegal, que varen ser vint-i-quatre mil.⁹

Ara sabem a més, que l'entrada en el llinatge dels Aguilar d'aquesta família de les Velles, es va produir quasi al mateix temps a la dels Amalric, i que contra el que fins ara pensàvem, aquests no eren juristes, sinó també mercaders.¹⁰ Margarida tenia una germana que li deien Úrsula, amb la que es va casar el viudo Joan Vicent Amalric, mercader, del qual matrimoni varen néixer Miquel Ramon i Caterina,¹¹ i aquesta, és la que es va casar en 1473 amb el cavaller i poeta, Francesc Jeroni, segon fill del misser Jaume Garcia d'Aguilar, que va morir en una de les batalles lliurades en la presa de Granada, i que també va constituir com a dot, altres cent mil sous.¹²

Per arribar a la possessió del senyoriu d'Alaquàs, Margarida va haver de capitular amb el seu fillastre Miquel Jeroni, el primogènit del seu difunt marit, qui l'havia succeït fent efectiva la donació entre vius que son pare li va fer del lloc d'Alaquàs en 1469, en un acte celebrat al castell de Torres-Torres, amb motiu del seu

⁶ ACCV. Protocol Joan d'Aragó 16706. 2-6-1462.

⁷ ACCV. Protocol Ambròsi Alegret 1130. 18-6-1471.

⁸ CRUSELLES ENRIQUE. *Los Mercaderes de Valencia en la edad media*. Editorial MILENIO, 2001. Biblioteca Socials. Universitat de València. PETRALIA Giuseppe. *Ibidem*.

⁹ Alguns autors diuen 34.000, però tal i com es desprén del testament de Pere Joan, varen ser vint mil de dot, deu mil de creix, i quatre mil que va afegir Miquel de les Velles.

¹⁰ ACCV. Manuel d'Esparça, 1461. 24-1-1461.

¹¹ Ell aportava un fill d'altre matrimoni anomenat Berenguer. ACCV. Bertomeu de Carrís 20443. 15-4-1486.

¹² ACCV. Bertomeu de Carrís. 20440. 28-2-1484.

matrimoni amb Violant Blanes de Valterra.¹³ Encara que correguem el risc de l'especulació, sembla bastant probable que Margarida, potser aconsellada pel seu cunyat Berenguer Martí de Torres d'Aguilar que va actuar sempre de supervisor de les transmissions familiars,¹⁴ va exercir el dret que li corresponia reclamant el dot de cent mil sous que va constituir quan es va casar amb son pare, junt amb els béns que aquest li deixava al seu testament. Una important quantitat que potser va pesar en la decisió de no mantindre's com senyor d'Alaquàs; fet al que caldria afegir certa manca d'interés, pel que havia heretat. No en va, el 20 de febrer de 1484, a penes vint dies després d'haver venut el senyoriu, es va desfer de la important biblioteca del misser, venent-la al seu nebot Jacmot a compte del que li corresponia de l'herència de son pare i que havia de restituir.¹⁵ Del que no hi ha dubte és que les modificacions testamentàries introduïdes pel misser en la segona part dels últims codicils, varen ser les que permeteren la venda del senyoriu:

«...vull man e ordene... lo dit Mossen Miquel Geronim fill meu e donatari del dit loch de voluntat empero del Magnifich en Berenguer Marti germa meu e de les magnifiques na Margarita muller mia e de ma nora na Catherina d'Aguilar... puixen vendre alienar e transportar lo dit loch de Alaquaç a aquella persona o persones... empero tots temps la voluntat dels dessus dits...»¹⁶

O va ser directament una pressió per tal d'evitar entrebancs a l'objectiu final, com veurem més avant?

LA PRESA DE POSSESIÓ DEL SENYORIU¹⁷

El dimarts 3 de febrer de 1489, dia de Sant Blai, el notari Bartomeu de Carries, donava fe de l'acte de jurament i vassallatge dels cristians i sarraïns a Margarida. Un home de raça negra, anomenat Bernat, era el nunci que de viva veu els va convocar.¹⁸ Prenia possessió en el seu nom el seu cunyat Berenguer Martí de

¹³ ARV. Casa d'Alaquàs. Caixa 2, expedient 59.

¹⁴ Hi han molts exemples però deixarem el d'aquest cas: «...cum expreso conveniu et voluntate magnifici Berengarii Martini de Turribus civis dicti civitatis Valentiae Avunculi mei fratisquæ dicti magnifici Jacobi Garcia de Aguilar Patris mei...» ARV. *Ibidem*.

¹⁵ ACCV. Bertomeu Carries 20450. 20-2-1489.

¹⁶ ACCV. Bertomeu Carries 20440.

¹⁷ ACCV. Bertomeu Carries 20450.

¹⁸ «...erant convocati et congregati voce bernardi aguilar nigri nuncii dicti loci...» En altra part del document apareix com Bernat Guimerà. «bernardo guimera nigro nuncio dicti loci».

Torres d'Aguilar. Resulta interessant comparar els assistents a aquest acte amb els que ho varen fer quan Miquel Jeroni va ser reconegut com a senyor. Encara que no es deu considerar en termes absoluts la presència dels majors d'edat per calcular la quantitat de veïns, sí que és significatiu que al primer varen estar presents quaranta-quatre cristians i seixanta-set sarraïns, i en aquest, trenta-tres i quaranta-huit, respectivament. Potser als darrers cinc anys, Alaquàs havia perdut població.

LA VIUDA, AGAFA EL BOU PER LES BANYES

Margarida es va dedicar a consolidar la feina feta pel seu difunt marit, i a més, ho va fer sense complexos. Va iniciar un litigi amb l'Orde del Cister del lloc de Quart, que aleshores depenia de Sant Vicent de la Roqueta, i que pertanyia al Monestir de Poblet, des que en 1287 quedara sota la seua jurisdicció. L'assumpte no era minso, es tractava d'una reclamació territorial al lloc d'Aldaia que també havia quedat baix el mateix domini.¹⁹

La senyora d'Alaquàs pretenia ampliar el terme pel nord, adduint que part de les terres situades entre el camí de València, i «una vall denominada vulgarment lo corredor de les aygües», el que coneguem com 'la Rambleta', pertanyien al seu senyoriu. Els monjos no reconeixien tal dret, i el setze de desembre de 1484, Antoni Buada, majoral de l'Orde, com procurador de l'abat de Poblet, i Margarida, varen acordar nomenar tres doctors en lleis com àrbitres: Pere Baltanell, Baltasar de Gallach i Francesc d'Artés. Però com suposaran, aquesta no era una tasca fàcil. Desposseir de part del territori d'un lloc al Cister, era complicat. Tal era així, que a finals de gener de l'any següent varen decidir prorrogar la seua decisió fins abril, i així varen fer-ho una vegada i una altra, fins que al mes de novembre es donaren l'última oportunitat que acabava a les vespres de Nadal. Lamentablement al document no figura la resolució del plet, però la prova material és que no ho va aconseguir. De tots és coneguda la irregularitat que té el nostre terme amb la veïna població, des del quadrat de la séquia de Bennager, fins l'antic camí dels Fondos, també anomenat en aquella època, camí *Real* de València.

Els registres notariais són una bona eina per comprendre el nostre passat, en ells, queda constància de l'activitat d'un poble. En el cas del qual parlem, Margarida ha deixat un rastre més que evident sobre el moment econòmic que

¹⁹ ACCV. Bertomeu Carries 20449. 16-12-1494.

gaudia el nostre durant els anys que ocupà el senyoriu. Nous establiments de veïns, compravendes entre sarraïns, entre cristians, entre les dues comunitats, i la continuació de l'afavoriment de la indústria ceràmica del lloc. Cal recordar que al Castell-Palau, queden evidències d'aquell moment, amb una varietat de taulells de l'època dels que podem gaudir. Però també, una llavor de sanejament del deute de la universitat i aljama.²⁰

Si enfrontar-se al Cister deixava de manifest el seu caràcter, la resposta a un requeriment fet pel Lloctinent General, mossén Joan de Lanuça, Justícia d'Aragó, i Diego de Torres, Batle General del Regne, resulta paradigmàtic. En un intent de Ferran el Catòlic per recuperar per al seu Patrimoni les jurisdiccions, especialment l'alta i mer imperi —com era el cas d'Alaquàs—, de totes les viles, llocs i ciutats, situades dins del terme general de la Ciutat de València, li varen exigir que mostrara els títols que demostraven la seua possessió. Bartomeu de Carries, el seu procurador, va parlar amb ella i aquesta li va ordenar:

«...la disposicio dels dits furs e privilegis del present Regne, que a la letra sens alguna glosa ni altre semblant intellecte dien e disponen que nengu no pot eser forçat de mostrar lo titol de la possessio que te, se ha de dir que lo dit Manament no proceheix, ni ha loch de justicia, parlant tot temps ab aquella venia ques pertany. E per ço, vosaltres Senyor Lochtinent General e Batle, qui haveu jurat servir los dits furs e privilegis, per no contravenir al dit jurament ni infringir los dits furs, ab la observancia dels quals, sots virtut de la Religio del dit jurament, com dit es, sou obligats servir, no devieu fer lo dit Manament. E jat sia lo dit Manament com dit es, per disposicio dels dits furs no proceheixgua».

És a dir, anava contra els furs, i a més els recordava que ells, que els havien jurat, estaven obligats a complir. No obstant això, ja que ho feien per manament del Rei, i a ell li devia obediència, estava disposada a mostrar-los, no obstant protestant per obligar-la a fer-ho, i demanant que en el futur aquella contravenció dels furs i privilegis, no causaren cap lesió a ella, o als seus successors, ni obligar a altres a fer el mateix, de manera que:

«... sia ahuda, axi com si feta no fos, e feta tan solament de efecte de mostrar la gran observancia que te a sa Majestat...»²¹.

²⁰ ACCV. Cristòfol Fabra 24291. 20-6-1497.

²¹ ARV. Real Cancillería, 496, f. 226 r-228 r.

Cal precisar que l'alta jurisdicció i mer imperi fou venuda per Joan I, a Antoni de Vilaragut, aleshores senyor d'Alaquàs, per cent ducats d'or d'Aragó, el 26 de novembre de 1388. Aquest títol és el que va mostrar Margarida.²²

És difícil endinsar-se en el pensament d'una dona del segle XV, ja que tots prenem decisions molt mediatitzades per situacions conjunturals, però tot i això, moltes de les que va prendre en la seua vida ens deixen rastre del seu tarannà. Des de la seua moralitat manifestada en l'arrendament de l'hostal d'Alaquàs, on prohibeix entre altres coses que hi haja mullers meretrius,²³ a la particular defensa dels seus interessos mostrada quan dona llibertat a una esclava negra de Munt de Barques, previ pagament de trenta lliures, i en canvi renuncia als drets que té sobre els béns d'una sarraïna vassalla seua d'Alaquàs, per raó del seu matrimoni,²⁴ passant per la ferma voluntat de consolidar l'ofici de l'obra de terra, quan li fa donació d'una casa a un mestre d'obra de terra a canvi que exercira el seu ofici,²⁵ són exemples que ens mostren una dona immersa en la complexitat del moment històric que li tocà viure, on l'humanisme renaixentista deixava la seua empremta en aquella cultura baixmedieval immersa en moltes contradiccions.

La senyora d'Alaquàs feu les últimes voluntats en part de pròpia mà, i les va lliurar al notari Antoni Barreda, qui les va protocol·litzar el 13 d'agost de 1490. Quatre anys després, el 19 de novembre entregava al notari Bertomeu de Carries una plica segellada amb el segell dels Aguilar estampat sobre cera vermella i cosida amb fil blanc, que contenia huit cartes amb el seu testament. El 9 de novembre de 1500, es feia públic en la «Casa del Senyor» d'Alaquàs en presència de Caterina Amalric d'Aguilar, i el seu fill Jacmot. En ell nomenava hereva universal la seua neboda Caterina.²⁶ Un pas més.

Sabem que està soterrada en l'església de sant Martí de València, en la capella llavors coneguda com de la Verge Maria.²⁷ Una disposició que no figurava al seu testament, però la seua hereva Caterina, a qui li encomanava el seu soterrament, era coneixedora dels amagatalls de la família i sabia que el seu primer marit, volgué condicionar la devolució i propietat de l'augment que feu del dot que ella

²² *Ibidem*, f. 228 v 234 r.

²³ ACCV. Cristòfol Fabra 20423.

²⁴ ACCV. Cristòfol Fabra 24283.

²⁵ ACCV. Bertomeu de Carries 20450.

²⁶ ACCV. Bertomeu de Carries 20449. 19-11-1494.

²⁷ ACCV. Cristòfol Fabra 24297. Testament de Caterina Amalrich d'Aguilar. 30-8-1503.

aportà al matrimoni, al fet que fora enterrada en eixa capella on ell anava a jaure. Poc li importava a Margarida el destí de les seues despulles, i per altra part com veurem més avant, ja havia cobrat el que li corresponia. El que no deixa de ser curiós és que la seua neboda no la soterrara en la capella dels Aguilar, com ella mateixa sí que va ordenar que ho feren amb el seu cos. Potser Margarida volia enfrontar-se sola al judici final.

UNA DAMA VALENCIANA D'ORIGEN TOSCÀ

Margarida fou més que senyora d'Alaquàs. Aquesta valenciana de naixement, però d'origen pisà, és una mostra més de l'intercanvi cultural entre les dues vores del Mediterrani. En el seu primer matrimoni amb *Piero Giovanni Vernagalli*, nom amb el qual aquest va arribar a València, va seguir els passos de la majoria de famílies italianes vingudes a València que acordaven els casaments dels seus fills entre els del mateix origen. Però no va ser així amb l'establiment amb el misser Jaume Garcia d'Aguilar, un prestigiós jurista, que cal recordar, fou un dels testimonis que varen donar fe de la mort de la Reina Maria de Castella en 1458, junt amb el metge Jaume Roig, autor de *l'Espill*, i que després també va estar present al costat del seu germà Berenguer en la confecció de l'inventari de béns.²⁸ Un Doctor en Lleis amb un futur molt prometedor que el portaria a ocupar el càrrec de Mestre Racional del Regne de València. A Margarida, hereva universal de son pare, que ja feia uns anys que havia mort,²⁹ i viuda del primer marit, tots dos, importants personatges del comerç i amb multitud de contactes, no li degué passar desapercebut. De fet ens consta que potser es coneixien, ja que Pere Joan i el misser havien fet negocis junts a penes feia uns anys.³⁰ Els dos enviudaren pràcticament al mateix temps. Feia un any que havia mort la primera dona del misser, quan a 1470 moria el marit de Margarida.³¹ Al següent, la nova parella signava les capitulacions matrimonials.

Si com ja hem vist, el dot que va establir al seu primer matrimoni estava molt per damunt de l'habitual,³² aquest nou contracte nupcial, deixa de manifest l'interès de Margarida per pujar uns escalons més en l'estrat social de la València del

²⁸ ARV. Reial Cancelleria. 472 i 474.

²⁹ Miquel de les Velles va testar i morí en 1460 en favor de Margarida. Ell vivia aleshores en una casa amb hort al raval de Sant Vicent fora dels murs de València. ARV. Fons del Marqués de la Casta. Caixa 16. Document 141.

³⁰ Jaume Garcia d'Aguilar i Miquel Dalmau, doctors en Lleis, junt a Pere Joan Vernegal i el seu nebot Nicolau, i els carnicers, Lope Ferrandez, Francesc Lleopart, Perot de la Faç, Joan Ferrandez, Joan Gascó i Francesc Natera, varen constituir una companyia per a comprar bous i vaques per a subministrament de carn a la ciutat. ACCV. Joan Erau. 24678, 13-1-1466.

³¹ ACCV. Joan Perez. 22101. 23-5-1470.

³² CRUSSELLES ENRIQUE. *Ibidem*.

quatre-cents. Si la quantitat d'un dot serveix per a determinar el poder econòmic de qui la constitueix, no és menys cert que també denota la rellevància del cònjuge, i el futur de la nova parella. Però a més, com ja hem vist, no sols va ser ella la que va unir els interessos de la família als Aguilar. La seua neboda Caterina, es va casar dos anys després amb Francesc d'Aguilar, el secundogènit del seu ja marit, a qui aquest, amb motiu del matrimoni li va donar cent cinquanta mil sous. Una quantitat que unida al dot de Caterina i a l'augment que li va fer Francesc, sumaven dos-cents setanta-cinc mil sous. Queda doncs clara la voluntat que tenien les dues famílies d'assegurar el pervindre. Un personatge molt interessant de l'època, aquest Francesc d'Aguilar, que fou Mestre Racional del Regne juntament amb el seu pare —l'únic cas en tota la història d'aquest real ofici—, cavaller i poeta, amic de Joan Roís de Corella, qui després de la seua mort al 1482, en una de les batalles de la presa de Granada, li dedicava un epitafi lloant les seues virtuts. Obra molt recomanable de llegir, ja que mostra la proximitat entre els dos personatges.³³ Roís de Corella, un autor que cal recordar manté contacte amb mossén Bernat Fenollar, un dels poetes d'*Escacs d'amor*, com veurem més avant.

Ens trobem doncs front una dama que es desenvolupa entre l'elit cultural i política del moment, però que a més, comparteix els assumptes del seu marit actuant en el seu nom en multitud d'actes; que introdueix la seua llengua materna en la nova família;³⁴ que s'enfronta, ja viuda, a l'Orde del Cister, i al mateix Lloctinent i Batle General defensant els seus drets.

Una dona que en gener de 1489 compra el lloc d'Alaquàs al primogènit del seu marit, per cent quaranta mil sous, més huitanta-cinc mil de censals carregats sobre ell, als qui ha de fer front amb les corresponents pensions anuals que pujaven quasi set mil sous.³⁵ Li paga transferint censals que posseeix en propietat de la ciutat de València, de la Diputació del General, de la universitat d'Onda i Lliria, de la Seu, i d'un mercader. Una dona, hàbil i molt segura del que vol fer amb els diners que té.

Ens consta documentalment que Margarida tenia dues germanes, Úrsula, la mare de Caterina, i Caterina Violant, aquesta, no legítima.³⁶ Tot i això, al

³³ ROÍS DE CORELLA, JOAN. *La sepultura de Mossén Francí Aguilar*.

³⁴ A l'inventari de béns del misser Jaume Garcia d'Aguilar, es relaciona el llibre «*lo Dialogo de Sanct Gregori scrit en paper en lengua toscana ab cubertes de aluda vermella engrutades*». Una obra molt popular en l'època medieval atribuïda al Papa Gregori I al segle VI.

³⁵ ARV. Casa de Alaquàs. Caja 2, expediente 59.

³⁶ ACCV. Bertomeu de Carries 20443. 15-4-1486. 20449. 19-11-1494.

testament de son pare s'ordenen oficis religiosos, «*per mos pare e mare, muller, fills...*» Sabem que Úrsula va morir al 1459,³⁷ l'any anterior a son pare, i que Caterina Violant, vivia quan Margarida feu testament. Per això el plural “fills” que Miquel de les Velles utilitza al seu testament, ens porta a deduir que hi havia algun germà o germana més. Encara que la realitat és que ella fou nomenada hereva universal. Ens trobem davant una dona que va ser preparada per a ser cap d'un llinatge? Sincerament pensem que sí. El rastre documental que ens ha deixat ens mostra a una dama en plena explosió del Renaixement, que es mou amb facilitat en un món dominat pels homes.

La mort de Pere Joan de Vernegal, va frustrar els plans de son pare i allò pel que havia sigut preparada: consolidar un llinatge de mercaders. Encara que també va propiciar que acabara ocupant un lloc magnífic en la societat valenciana. Però la dama continuava amb moviments limitats, propis de l'època. Valga per exemple algunes de les disposicions testamentàries, tant de son pare, com del seu marit. En el primer cas, Miquel de les Velles llegava a un renebot seu, un censal de més de nou mil sous, amb la condició que aquest l'administrara el seu marit, tot i que la propietat era per a ella. Per altra part, Pere Joan Vernegal, intentà condicionar el retorn d'algunes quantitats al fet que quan Margarida morira, fora sepultada al seu costat en Sant Martí. Desconfiança de son pare? Control fins a la mort, del seu marit?

La realitat és que el que pretenia Pere Joan anava contra els furs, i el seu hereu va retornar a Margarida fins als últims diners, setze dies després de la mort del seu marit.³⁸ La casa que era del seu oncle, cessió de drets de tercers i censals...³⁹ Però també el mateix dia, ella li comprava altres drets pagant-li amb diners comptants per valor de dos mil sis-cents sous. Els he de dir que l'anàlisi dels documents, tant en els que li dona la resta del dot, com en la compra de drets, demostren una total desconfiança davant de Nicolau de Vernegal, nebot del seu marit i hereu universal. No hem vist en tots aquests anys d'investigació eixa quantitat de clàusules preventives per tal d'assegurar el cobrament d'allò que li pertanyia. Però a més, el testament del seu marit deixa algunes pistes sobre la relació matrimonial. En una de les disposicions ordena que no se li demane res per les obres que ha fet al passar una habitació de la seua casa a la de Margarida. Cal recordar que les dues vivendes estaven juntes, i ella vivia en la que abans era de son pare. Vol dir açò que vivien cadascú en la seua?

³⁷ ACCV. Cristòfol Fabra 24279.

³⁸ El seu marit dies abans de morir ja li va restituir 24600 sous.

³⁹ ACCV. Joan Perez 22101.

Quan es fa pública l'última voluntat de Pere Joan, queda manifest el que li deixa. A més de la restitució del dot, tota la seua roba i les joies que ell li havia donat. Dues esclaves, i tots els mobles i argent que hi ha en sa casa. Ella quan accepta, diu que ho fa «regraciant li la molta amor que li ha mostrada en les coses que li ha lexades» però no s'enganyen, aquesta expressió és habitual en aquests documents testamentaris. En canvi s'encarrega immediatament que el notari deixi clar que, «Protesta empero... que per la present acceptacio no li sia fet ni engendrat preiuihi algu en los drets que ella ha e li pertanyen en los bens del dit honorable testador, marit de aquella».

També queda clar que al marge del matrimoni, ella compra i ven censals dels seus béns parafernals, i així ho diu el testador, perquè quede constància que a la casa hi ha diners i documents que són d'ella exclusivament.

La decisió que Pere Joan de Vernegal pren deixant com a hereu universal al seu nebot Nicolau, sense altra condició que restituir el dot a Margarida, comporta la ferma voluntat que la viuda no gaudisca dels seus béns, quan l'autoritza a l'hereu: «a fer dels dits bens e drets meus, "a totes ses voluntats", empero vull e man que lo dit en Nicolau de Vernegal, nebot e hereu meu, sia tengut contractar la dita muller mia be e axi com aquella mereix, e pagar aquella de dot ço que yo li leix al pus prest que pora, com aquesta sia la mia intencio e voluntat, que la dita muller mia sia ben contractada, e ben contenta per lo dit hereu meu. En axi que aquell dit en Nicolau de Vernegal no puxa vendre, alienar ni transportat cosa alguna de la dita mia herencia, tro a tant la dita muller mia sia entregament pagada». Si hagués volgut, ben bé podia haver-li donat l'usdefruit en el cas que Nicolau morira sense fills, i substituir-lo per altre nebot al fi de la seua vida, però no ho va fer. El segon marit en canvi sí. Però Margarida no s'acovardeix, els negocis són els negocis, i estant casada amb el misser, continuarà comprant censals a Nicolau de Vernegal. Ens consta almenys fins a 1473.⁴⁰

Desconeguem quants anys va estar casada amb el primer marit. Contrari al que és habitual, no es fa menció en la restitució dotal, ni a la data, ni al notari davant el qual es va constituir. Però el que sí que sabem és que des del 9 de juny de 1470, dia de la mort de Pere Joan, fins al 18 de juny de 1471, quan Margarida va constituir el dot al misser, varen passar un any i nou dies. La viuda tenia clar el que volia.

⁴⁰ ACCV. Joan Perez 23424.

LA MAGNÍFICA NA MARGARIDA I EL JOC D'ESCACS

Els especialistes en la matèria han determinat que l'escac modern va nàixer a finals del segle XV. La majoria pensen que fou a València, on tres poetes, Castellví, Fenollar i Vinyoles, varen escriure, *Escacs d'amor* un poema estructurat en seixanta-quatre estrofes, envoltant una al·legoria de l'amor, i on en les jugades que descriu apareix per primera vegada la dama amb la llibertat de moviments actual.⁴¹ Però serà de la mà de Francesc Vicent, un ciutadà de Sogorb, del que es diu que vivia a València, quan es va editar en 1495, un tractat amb les noves normes de joc, al seu «*Libre dels jochs partits dels schachs en nombre de 100 ordenat e composat per mi Francesch Vicent nat en la ciutat de Segorb e criat e vehi de la insigne e valerosa ciutat de Valencia*». Especialment menciona la llavor del periodista i investigador, José Antonio Garzón Roger, que ha defensat aquesta tesi en la seua recerca d'aquest llibre desaparegut,⁴² i que situa l'obra dels poetes vint anys abans que el tractat de Vicent. Un llibre que per cert, no tots estan d'acord que fora imprès després d'*Escacs d'amor*. Tanmateix, Salvador Guinot la situa abans: «Creemos que entre los tres ingenios valencianos (que es muy fácil conocieran el *Libre dels jochs partits*, del conterráneo Francisco Vicent, publicado en 1495, pocos años antes de escribir ellos el *Escach d'amor*) no hay más que un verdadero ajedrecista y este es el caballero Francisco de Castellví...»,⁴³ afegint a més la forta influència italiana del text, i llançant la hipòtesi de que fora Vinyoles el qui li va donar la traça: «este fecundísimo escritor fué extremadamente aficionado al estudio de las literaturas hermanas de la suya vernácula y en especial de la italiana, cultivando el verso toscano y castellano con bastante acierto...» Antoni Ferrando al seu «Narcís Vinyoles i la seua obra»⁴⁴ manifesta que l'hològraf d'*Escacs d'amor* del que es conserva només una reproducció fotogràfica, no és l'original, sinó una còpia feta al Principat de Catalunya, ja que «el text del manuscrit, tot i traïr la mà catalano-oriental del copista (anamich, fortune, manaça...) és respectuós envers els valencianismes morfològics i lèxics originals (ixquém vellea, rua, dien...)». Així mateix manifesta que «l'obra és segurament anterior al 1497... la idea de l'obra podria haver estat suggerida per la publicació del *Libre dels jochs partits*

⁴¹ «Hobra intitulada scachs d'amor feta per don Franci de Castelví e Narcís Vinyoles e Mossen Fenollar sobs nom de tres planetes ço es Març Venus e Mercuri per conjuncio e influencia dels quals fou inventada» 1475? Manuscrit desaparegut, només hi ha una fotografia.

⁴² *El regreso de Francesch Vicent. La Historia del nacimiento y expansión del ajedrez moderno*. Generalitat Valenciana. Fundació Jaume II el Just, 2005. Biblioteca d'Humanitats Joan Reglà.

⁴³ GUINOT SALVADOR. «*Parlament de casa Mercader i Tragedia de Caldesa*». *El ajedrez en la tertulia de mosén Fenollar*. Castelló, 1921. Biblioteca Valenciana Digital, P. 175 i ss.

⁴⁴ FERRANDO FRANCÉS, ANTONI. *Narcís Vinyoles i la seua obra. Monografies i assaigs*. Universitat de València, 1978.

dels schacs del sogorbí Francesc Vicent (Lope de Roca Pere Trinchet. València. 15-V-1495), i per tal cas fora posterior a aquesta data.»

Sense ànim de polemitzar, sí que ens sentim obligats a donar alguna dada rellevant. En 1475 varen ocórrer moltes coses, però si a València hi hagué un fet rellevant, no creguem que fos la conjunció planetària dels tres planetes de l'*Escac d'amor*—que no posem en dubte—, sinó una de les epidèmies de pesta negra que va patir la ciutat, com així queda constància, entre altres documents, al *Dietari del Capellà d'Alfons el Magnànim*:

«En l'any de mccccclxxv, lo primer dia del mes de maig, comença la xi mortalitat en la ciutat de Valencia; e lo digous, dia de la Assensio, a iiii de maig, la senyora muller de mossen Castellvert, neboda del senyor cardenal, estant en la seu, a vespres, la pres lo mal, e disapte, terç dia, fonc morta: de que dona gran espant a la gent. E lo digous apres, dia de Corpus Christi, mori mossen Cap de Ferre, vicari de la Santa Creu, lo disapte apres mori micer Franchs Amalrich, de que la gent fonch spantada per a fogir, que en Valencia no hi romas nengu. Per totes les parroquies fien profesons ab molta devocio. Divenres, a ii de juny, moriren mossen Miquel Marti e mossen Nicolau Rianbau, preveres, e crida'ls en una la confraria de sent Jaume.»

No creiem que mossén Fenollar, que recordem era domer de la Seu, es quedara a València amb els seus companys de tertúlia per donar cos al poema. Pot ser que l'al·lusió al fenomen astronòmic que motiva el poema no siga més que una llicència poètica.

Altres en canvi, defensen que va ser a Salamanca on Luis Ramírez de Lucena, feu el seu tractat dos anys després, *Arte de ajedrez con ciento y cincuenta juegos de partido*. De tots tres però, sols es parla de la importància que pren la 'dama', quan la veritat és que l'alfil també té a partir d'aquest moment major mobilitat. Així doncs, ens trobem amb canvis importants en el joc. La dama i l'alfil. Canvis que donaren naixement a l'escac modern.

Està assumit per molts que la dama està inspirada en Isabel de Castella, la 'poderosa' reina catòlica, però ningú assigna una possible figura que suggerira el nou l'alfil, com si la mutació no fora rellevant. No és el nostre interès rebatre cap hipòtesi, però sí llançar la nostra que se suporta en el relat d'uns fets ocorreguts a l'últim terç de la València del segle XV, i que fonamentem documentalment, però això sí, donant una interpretació distinta a la purament formal.

L'interés manifestat fa més de dos anys per Jean-Michel Péchiné⁴⁵ respecte de Margarida, ens va dur a una llarga conversa sobre aquest personatge i la seua trajectòria vital —que com hem vist més amunt és més que interessant—, i qui ja lliure de la tutela de son pare, primer, i del seu marit després, va preparar de manera meticulosa el seu futur. La recopilació de totes les dades que teníem sobre ella i el seu entorn familiar, i la recerca i troballa de noves, ens ha obligat a fer una anàlisi de la seua figura des d'altre punt de vista que ens porta a veure-la d'una altra manera. Tot el que va passar des que es va casar amb el misser Jaume Garcia d'Aguilar, fins que el seu renebot Jacmot —Jaume Garcia d'Aguilar i Amalric— va pendre possessió del Senyoriu d'Alaquàs, és molt semblant a una jugada d'estratègia on hi ha alguns personatges que l'acompanyen. I el que trobem més rellevant, és l'aparició des del primer moment d'un delfí, d'un hereu, l'alfil, a qui cal donar més protagonisme i llibertat de moviments.

Dos anys després de contraure el segon matrimoni, Margarida feu entrar en la família Aguilar a la seua neboda Caterina. Ella no podia tindre fills per l'edat, però aquesta sí. I aquesta nova aliança no era feble. Caterina es va casar amb el segon fill i hereu, del segon marit, com ja hem vist. Varen tindre quatre fills i una filla. El futur quedava obert. Primera jugada.

Quan al 1484 el misser feu testament, va ordenar que si Miquel Jeroni, el seu fill primogènit moria sense fills, l'usdefruit d'Alaquàs seria de Margarida i la propietat passaria al seu net Jacmot, fill de Caterina. Segona jugada, camí obert al delfí.

Cal dir que el senyoriu ja li havia donat en 1469 pel seu matrimoni, i ara es faria efectiva la donació. Un dia després de testar feia codicils i modificava algunes disposicions. La que ens importa feia referència a l'autorització de vendre el senyoriu. Això sí, amb la conformitat expressa del seu germà Berenguer, la seua esposa Margarida, i la seua nora, Caterina. Es tractava d'impedir que Miquel Jeroni una vegada prenguera possessió el pogués vendre. No tant pel preu que cobraria, perquè estava obligat a que formara part del cos de l'herència, sinó perquè eixia de la família. Tercera jugada per reforçar el delfí.

En 1489, Margarida comprava Alaquàs al seu fillastre. Quarta jugada. Posició privilegiada de la dama.

⁴⁵ Autor entre altres de: *Le noble jeu des échecs. Les échecs: roi des jeux, jeu des Rois*. Col·laborador des de 2002 de la revista *Europe Echecs*.

El nou de novembre de 1500 s'obria el testament de Margarida. En ell deixava com a hereva universal a Caterina, i en cas que no fora viva, al seu renebot Jacmot. La dama donava pas al delfí sent els protagonistes de la cinquena jugada on l'hereva demana temps per acceptar el legat.

El 16 de desembre, Caterina acceptava l'herència en la sisena jugada. El mateix dia, feia donació al seu fill Jacmot del lloc d'Alaquàs. La setena jugada convertia al delfí en protagonista.

El 28 del mateix mes, es jugava la huitena. Jacmot, l'alfil, és convertia en senyor d'Alaquàs.

Però qui és eixe personatge que és testimoni de la partida? En tota aquesta estratègia hi ha una peça fonamental, Berenguer Martí de Torres d'Aguilar, germà de mare del misser Jaume Garcia d'Aguilar, fill del segon marit de sa mare i originari de Sogorb. Sí, de Sogorb, ciutat on va nèixer Francesc Vicent, però a més, no estava vinculat a aquesta tangencialment. El seu avi i son pare, del mateix nom, varen ser dos personatges de la tresoreria de la Corona d'Aragó. El primer va començar amb l'aleshores senyora de Sogorb, i després reina, Maria de Luna. L'altre de la mà de Maria de Castella, muller d'Alfons el Magnànim. Receptors generals dels béns que la primera tenia al Regne de València, es varen menegar entre les bambolines del poder, exercint a més, tots tres, càrrecs al govern de la ciutat de València. Foren gestors de l'anomenat antic Patrimoni, en el que la ciutat de Sogorb estava inclòs. Tenien una capella en la catedral sogorbina, la de Corpus Christi, de la que Martí de Viciano es fa relleu en la seua crònica.⁴⁶ Els seus pares, Úrsula i Berenguer, varen encomanar el retaule per a la capella de sant Martí a la Cartoixa de Portaceli, que hui es pot veure al Museu de Belles Arts de València. És a dir, una família relacionada amb el poder, l'església i la cultura del moment, i que aleshores, representada per Berenguer, compartia vida amb Francesc Vicent en la mateixa ciutat, València.

Aquest home és el que va tutelar per exprés desig del seu germà, els moviments de la partida des de la seua mort:

⁴⁶ «Este tenia en Segorve una capilla so titulo de Corpore Christi en la yglesia cathedral donde ay una sepultura con la tapa de bronzo y en ella figurado un hombre y por la capilla armas y insignias d'honor puestas y colgadas y once beneficios eclesiasticos instituydos en la misma capilla» i en ella hi havia, «Hay en esta iglesia muchas joyas, y vasos, y pieças de oro... ay vn paño de ras rico, que por su grandeza lo escriuo aquí, que tiene. Lxxxiiij palmos de largo, y xxv de caya: este paño fue del Rey don Alonso de Napoles, del qual le huvo Berenguer Marti de Torres: benefactor de esta yglefia: y se lo dio porque tiene en ella una capilla so invocacion de Corpore Christi: y el Patronazgo de onze beneficios o capellanias.»

«E faç e constitueisch lo dit mon jerma, Jutge o arbitre a tota sa voluntat en totes les diferencies o dubtes que poran insortir del present meu testament, e de les donacions que he fetes a mos fills en ma vida, axi entre mos fills com altres qualsevol persones en lo dit testament nomenades, com lo dit mon jerma puis sia largament informat de la mia intencio axi que vull que tot lo que aquell jutgara dira o li plaura a sa libera voluntat dir o declarar sobre los dits diferencies o dubtes, sia axi mateix fermament observat per totes persones a qui yo gratiffique en lo present testament e en juhi e fora juhi, com si yo qui ho he ordenat ho digues o declares. E si algu contradira el que dira lo dit mon jerma, sia ipso facto privat sens altra declaracio de la herencia legat o qualsevol beniffici que yo li lexis e lexe ab lo present meu testament, demanant de gracia al dit mon jerma, vulla eser pare de mon fill e filles e nets e netes, e que lo dit carrech per la sua virtut vulla acceptar, car la amor que ell me ha mostrat en vida lo conduhira, e mos fills e nets lo obeyran axi com fills obedients deuen obeyr llur pare».

Berenguer, que era oncle major de Jacmot, tenia una única filla, no legítima, però legitimada pel Rei, Isabel Joan de Torres, i per tant amb consanguinitat amb aquest. Tot i això, la cosina-tia es va casar amb l'aleshores ja, senyor d'Alaquàs. Aquest matrimoni es va celebrar un any després que prenguéssin possessió del senyoriu. Escac i mat! Naix el llinatge Torres d'Aguiar.

Donat l'important i continu vincle amb la ciutat de Sogorb, i el veïnatge a València que compartien, és més que probable que Francesc Vicent, i Berenguer es conegueren, i per tant, no resulta quimèric que aquest pogués ser coneixedor del que portava entre mans, ni tampoc que el sogorbí poguera tindre constància de tots aquests esdeveniments. Tampoc resulta impossible que també coneguera Margarida, tant per la proximitat amb Berenguer, com pel fet que son pare al seu testament, fera un legat al convent franciscà de sant Blai d'aquella ciutat, demanant que pregaren per la seua ànima.

Si d'una manera natural no resulta estrany pensar que certs cercles de la societat coincideixen en esdeveniments de molts tipus, menys encara en personatges com Margarida o Berenguer. Ella, una rica hereva d'una família de mercaders, dona valenta i decidida que va ser l'esposa primer d'un important home de negocis, i després d'un gran jurista i Mestre Racional del Regne, i per fi, senyora d'Alaquàs, després d'esquivar molts entrebancs. Però a més, amb la llibertat que li permetia disposar dels seus béns parafernals. Ell per la rellevància social

i política de la qual gaudia. Cal recordar que a 1481, fou jurat de la Ciutat, padrí junt amb Gilabert de Centelles, Comte d'Oliva, de la nova fosa de la campana Miquel. El mateix any els reis Ferran i Isabel visitaven València, que es va omplir de festejos. Quan entraren per Serrans, fou un dels que portava el pal·li que els cobria. En unes justes que es varen celebrar a la plaça del Mercat en el seu honor, va participar el seu nebot, Francí d'Aguilar. No fa falta massa imaginació per comprendre el cercle d'amistats que junt amb ells el contemplaven damunt del cavall. Aquells dies de festa finiren amb un menjar a la Casa de la Ciutat, on nobles, cavallers i dames acabaren passades les tres de la matinada. És a dir, es trobaven amb l'elit del moment. Margarida, Jaume, Berenguer, Francí, Roís de Corella, Mosén Fenollar, Francesc Vicent...

Arribats ací, potser és hora de llançar algunes preguntes:

Si admetem que Vicent va acabar de mestre d'escacs de Lucrecia Borja, és rellevant que en 1462 Pere Joan mantinguera relacions comercials amb el cardenal Roderic de Borja, o que el misser tingués un fill bastard, que en 1479 estava a la Curia de Roma «en servir del senyor Cardenal Vicecanceller e Bisbe de Valencia», és a dir, el mateix, i futur Papa Alexandre VI pare de Lucrecia?

La relació de Francesc, pare de Jacmot, amb Roís de Corella, i Hernando del Castillo, on al *Cancionero General* hi ha un poema seu, no posa a la família dins del món de la cultura del moment?

És una casualitat que el misser tinguera a la seua biblioteca el manuscrit *Le Roman de la Rose*, que va inspirar *Le Jeu des échecs amoureux*?

L'extensa i documentada relació de Berenguer amb Serafí de Centelles, comte d'Oliva, conegut mecenes, i que després va continuar Jacmot, era només econòmica?

El Castell Palau, iniciat per Jacmot a les primeries del segle XVI, i que té una planta quadrada amb una torre en cada cantó, és un escaquer?

Per què les seues façanes nord i sud tenen huit arcs oberts a la llotgeta de les andanes, i no nou com les altres? Està indicant la necessària posició de l'escaquer?

És també casual que les finestres i balcons que recauen al carrer des de la planta noble, siguin precisament huit en les dues façanes?

Pot ser doncs, Margarida, una dona entre Itàlia i València, la “dama”?

És Jacmot el nou “alfil”?

Rendir homenatge a la poderosa Isabel de Castella, és una bona hipòtesi de la nova “dama”, però de vegades, personatges més casolans com Margarida, donen respostes més completes a incògnites tan llunyanes. La història l’escriuen també els que no porten corona. Una valenciana d’origen toscà, que alliberada de la tutela marital i paternal, troba una nova família on gaudeix de més llibertat de moviments en l’escaquer de la vida, i ho fa, ella sí, acompanyada del seu alfil, del nou alfil, qui acabarà la partida amb l’escac i mat desitjat per la seua besàvia, Úrsula Aguilar, des que es va casar amb Berenguer Martí de Torres, el sogorbí ric i poderós home de la tresoreria de la Reina Maria de Castella. Jacmot i Isabel Joan, tia i nebot, aprofiten la privilegiada posició de Margarida per a consolidar el nou llinatge, els Torres d’Aguilar, artífexs d’un ambiciós projecte com fou el Castell Palau d’Alaquàs, conegut també, com el Palau de les quatre torres, una gran casa senyorial farcida de renaixement, on en els seus murs queden testimonis del pensament humanista que va envoltar la València d’aquell moment. Un edifici, cal recordar, construït amb un pla previ, canònic, de forta influència italiana, tot i que Sebastiano Serlio encara no havia publicat el seu tractat d’arquitectura. Una dama d’origen pisà que va obrir les portes d’aquesta família, omplint-la dels nous aires que venien de l’altra part del mediterrani. Una dona amb llaços de sang amb la poderosa Toscana. Una dama que tot i que no va tindre fills, va llançar al seu alfil. Una estratègia que va permetre que aquest obtingués moltes victòries al llarg de la seua vida. Una dama que anà movent-se per l’escaquer de la vida, que va acabar sacrificant-la, per aconseguir l’escac i mat. Una gran dama.

El llibre de Francesc Vicent es va publicar en 1495, però hagué de gestar-se prou abans. No es fa una nova manera de jugar d’un dia per l’altre. Precisem açò perquè Margarida no era una dona jove, ja que quan es va imprimir tindria al voltant dels setanta anys. Però si ella és la que inspirà al sogorbí, no era per la seua bellesa o joventut, sinó per la seua trajectòria vital, marcada sens dubte per les seues armes, tres espases sense baina travessades al centre.

DOCUMENTS

I

1460, desembre, 20. València.

Testament de Miquel de les Velles, pare de Margarida.

ARV. *Fons del Marqués de la Casta*. Caixa 16. Document 141.

TRANSCRIPCIÓ:

En nom de nostre senyor Deu per la gracia del qual conforme les disposicions y ultima voluntat de [] apres lo terme de la ma present incerta e mortal vida, fins al qual terme pot mudar segons larbitre de son consell, e qui ha procehit en dies no deu tardar lo juhi de sa voluntat de les coses que desija esser fetes de sos bens e drets, Yo en Miquel de les Velles, mercader ciutada de Valencia sans per divina gracia en la mia pensa e no empach en que pogues trovar lo juhi de la mia voluntat, convocats a aço los Notari e testimonis dejus scrits, revoque totes e sengles disposicions de la mia ultima voluntat per mi fins ara fetes, sot qualsevol forma de paraules, encara que sien derogatories com me... e faç e orden lo meu present e derrer testament de la mia ultima voluntat en ab lo qual elegeich marmessors e de la mia ultima voluntat execudors, los honorables Mosen Bernat G--- Beneficiat en Sent Marti, e en Pere Joan de Bernegal, mercader natural de Pisa gendre meu, ciutada de Valencia, e ma filla e hereva na Margarita muller del dit Pere Joan, als quals e als dos de aquells en--- que la--- dels primers--- ni--- es per tots o los dos sera conveniat, puixa esser continuat e dut a acabament per dos de aquells, puix lo hun de aquells sia la dita hereva, do licencia e plen poder de demanar [exe]gir, pendre e rebre tants de mos bens e drets, e de aquelles vendre fins que los preus basten a fer e complir les coses que dejus dispondré, e aquelles comanare, e de les vendes e altres coses que sobre aço faran--- fer contes ab les clausules, pactes, obligacions e renunciacions necessaries acostumades, e altres que a ells sera vist fahedores, e aquestes coses puixen fer ab o sens subastacio, e ab o sens autoritat e dret de Cort, e ab o sens... solemnitat e sens perill e dan dells e de llurs bens, no ignorant yo, que per fur donacio, pot esser marmesor sabent empero que la dona hereva deu cumplir los legats del testador, e vull que y sia com a hereva en totes coses, e elegeich e vull la sepultura del meu cos esser feta en una fosa que tinch en la Ecclesia del Monestir de Sent Francesch en la ciutat de Valencia, prop laltar de Sent Bernardi sobre la qual fosa esta una gran pedra blanca de marbre ab lo meu senyal en la qual pedra es escrit lo meu nom per lletres en aquella sculpides, a la qual sepultura vull esser convocada la loable Confraria, nostra Dona Sancta Maria de la Seu de Valencia, pregant los honorables Prior, Majorals e confrares de la dita Confraria, que les plaia entrevenir en la dita sepultura, e preguar nostre Senyor Deu per la mia anima, aixi com per semblants requerents loablament han acostumat. Item vull que sobre la meu cos ans que sia lliurat a la dita sepultura, sia cantada la letania per tants Preberes com volran los dits marmessors. Item vull que les altres coses que los dits marmessors e hereva, o los dos de aquells volran fer e faran, e fer faran per la dita sepultura, sien fetes aixi com a los dits marmessors e hereva, o dos de aquells plauran. Item vull que lo jorn de la mia sepultura, si sera feta demati, sien celebrades misses de aniversari e capdany en lo dit Monestir, e que lo dit dia celebren tots los frares del dit

Monestir de Sent Francesch qui seran disposts celebrar, en la Ecclesia del dit Monestir, pregantlos que preguen nostre Senyor Deu per la mia anima, e si la hora de la dita sepultura no sera disposta per celebrar, vull que los dits aniversari e capdany e altres misses, sien celebrats altre dia, quan pus tots ferse pora en la Ecclesia del dit Monestir de Sent Francesch en Valencia. Item vull que sien vestits de drap negre, axi com es acostumat, los dits marmesors Item leix als Monestir d de sengles gramalles e caperons, e la dita ma filla, de cota e mantell, e la companya ques trobara estar en Casa mia, a coneguda e arbitre dels dits marmesors e hereva, o dos de aquells, e an Joan Davo, de Campanar, menor de dies, vull esser fets gramalla e Capero, e si los marmesors e ma filla volran donar a altres homens, gramalla e caperons, e a altres dones mantells, vull que ho puguén fer axi com volra ma filla, e no vull que los dits marmesors per la execucio de la mia ultima voluntat, prenguen altra remuneracio de mos bens. Item vull esser donats als quatre Bacins ordinaris de la Parroquia de Sent Marti, quaranta solidos, ço es, a cascu, deu solidos. Item vull esser donats als Preberes de la dita Ecclesia de Sent Marti, vint solidos, pregantlos que celebren y diguen ofici de morts en la dita Ecclesia, e una misa cantada de Requiem una vegada, pregant Deu per la mia anima. Item vull que per los dits marmesors sien convertits trescents solidos en ornaments e joyes de la Ecclesia de Sent Marti desus dita, e que sien liurats los dits ornaments a la dita Ecclesia, e los dits ornaments e joyes vull que sien tals quals los marmesors e hereva, o dos dells volran. Item vull que sien donats al Convent del dit Monestir de Sent Francesch, trescents solidos convertidors per los dits marmesors en forment, per al dit Convent, pregantlos que preguen Deu per mi, e per mos Pare e Mare, muller, fills e altres parents meus. Item vull esser donats a les monjes e Convent de la Sancta Trinitat novament construhit, dohents solidos convertidors en forment, per a les dites monjes del dit Monestir, pregantles que preguen Deu per mi e per mos Pare e Mare, muller, fills e altres parents meus. Item leix al Convent del Monestir de Santa Maria de Jesus de la Orta de Valencia, dohents solidos convertidors en pa, e altres vitualles o aliments dels frares del dit Monestir, los quals prech que preguen nostre Senyor Deu per la mia anima, e per mos Pare e Mare, muller e fills e altres parents meus. Item leix al Convent de Sent Blai de Segorb, cent solidos convertidors en forment per al dit Convent e altres vitualles, pregantlos que preguen Deu per mi, e pe mos pare mare Muller fills e altres parents meus. Item leix al Monestir del Carme, cent solidos, pregant los fares del dit Monestir, que preguen Deu per la mia anima e de mos pare mare, muller fills e altres parents meus. Item leix al Monestir de Sent Geroni ques prop la Vila de Gandia, cent solidos, pregant los frares del dit Monestir que preguen Deu per la mia anima, e per mos pare, mare, muller, fills e altres parents meus. Item leix al Monestir de les monjes de Sent Domingo lo qual es en la ciutat de Pisa, deu florins de Florensa o la valua de aquells, pregant les dites monjes que preguen Deu per mi e per mos pare e mare, muller fills e altres parents meus. Item vull que sien celebrades cinchcentes misses en aquelles Ecclesies de Monestirs, e altres, e per aquells Preberes, Religiosos e altres, que los dits marmesors e hereva volran, e que de les dites cinchcentes misses, sien les trenta tres de Sent Amador. Item vull que sien distribuïdes cent lliures de moneda de Reals de Valencia, a pobres vergonyants e mendicants, fadrines, orfenes, e altres fadrines pobres a maridar, o a Catius a traure, ço es, lo terç als dits pobres, e altre terç a les dites orfenes fadrines e altres fadrines, e altre terç als dits catius, e que si en donada a aquelles persones que los dits marmesors e hereva meus volran, donaven mes o menys a un que a altre a llur voluntat, vull empero que no donen a una persona pus de cent solidos mes o menys, tant quant los plaura a les fadrines e catius, e no pus de vint solidos a cascu pobre vergonyant mes menys

a la voluntat de la dita filla mia. Item confes que deig a Francisco de Santo Caxano, natural de Pisa, quondam resident en Venesia, o sos hereus, ço ques mostra per los libres, e fins ara no he haut copia de persona legitima lo qual haja pogut rebre la dita quantitat per la mia hereva. Item leix a ma neboda Brixida que es en la ciutat de Pisa, filla de Antoni de les Velles germa meu, vint y cinch florins de Florensa, o la valor de aquells, e mes li leix tots bens e drets meus que a mi pertanyen de bens de mom pare e de ma mare e altres en la ciutat de Pisa e terme de aquella. Item leix a Paulo de les Velles, que es a present a Casa mia, fill de mon nebot Andreu de les Velles, quondam de Pisa, aquells siscents cinch solidos quatre diners censals, que a mi fa lo General del Regne de Valencia, pagadors cascun any en dues pagues a vint y hu de Agost e vint y hu de Febrer, los quals se poden quitar per nou milia Huitanta solidos, ab tots los drets del dit censal, e si lo dit censal sera quitat, vull que la dita Margarita, filla mia, muller del dit Pere Joan de Cenegual (sic), prenga lo preu del dit censal e que sia esmersat en altre censal en nom del dit Paulo, e que sia del dit Paulo, vull empero que si lo dit Paulo morra sens fill legitim e natural de son legitim y carnal matrimoni, a aquell sobrevivent, sens altre al descendent, lo dit censal o aquell que sera del preu esmerçat, o lo dit preu sino sera esmerçat, sia de la dita Margarita filla mia, e si fet lo dit quitament nos trobara covinent esmerçar de altre censal, vull que lo dit preu tinga, regesca e administre lo dit Pere Joan, e que lo guany que sen fara sia del dit Paulo, e lo dit preu tinga lo dit Pere Joan en mercaderia o en cambis, axi com li parexera fahedor a son arbitre. Item vull que la dita Margarita filla mia, tinga e alimente en casa de la dita Margarita, lo dit Paulo per temps de dos anys, si lo dit Paulo no traura altre partit de viure, e si la dita Margarita o son marit no volra que lo dit Paulo estiga en casa sua, vull que la dita Margarita, hereva mia, done al dit Paulo. . . dels dits dos anys, trescents solidos de la dita moneda, e si la dita Margarita volra tenir en sa casa e alimentar lo dit Paulo, e lo dit Paulo no volra habitar en la casa de la dita Margarita, vull que en tal cas no sien donats aliments per la dita hereva al dit Paulo, ne los dits trescents solidos, e mes leix al dit Paulo les vestidures de la mia persona, e les dites lexes faç al dit Paulo sots condicio si aquell no fara questio alguna a la dita filla mia e hereva, ne als meus marmesors de salari e remuneracio, dels temps o per lo temps que ha stat e stara en casa mia, ne fara questio de altra cosa ne per altra causa, e si tal questio fara o demanda, ara per llavors revoque e he per revocades les dites lexes per mi al dit Paulo desus fetes, ates majorment que en lo temps que ha estat en casa mia o ab mi, yo li he donat vestit, calçat, e altres aliments, e no li he promes donar soldada alguna, e en lo temps que estarà ab mi entenc fer altre tal. Item vull que la dita Margarita, filla mia, muller del dit Pere Joan, puixa testar e fer a ses voluntats de aquells vint milia solidos que yo li doni en e per dot, e totes les dites coses vull esser fetes e complides e complides, de aquells bens mobles meus que los dits marmesors e hereva mia volran esser venuts, e de pensions de censals meus, e o de peccunia comptant si sera lladonchs en casa mia. E en tots los altres bens meus semovents, mobles e immobles e drets, hauts e per haver, hon que sien o seran, instituïch e fas a mi hereva mia universal la dita filla mia Margarita muller del dit Pere Joan de Bernegual, derrerament no oblidant que Miquel e Caterina fills del honorable Joan Vicent Amalrich e de na Ursula quondam muller del dit en Joan, son nets meus fills de la dita na Ursula quondam filla mia, vull disponch e orden, que los dits Miquel e Caterina nets meus no hajen res de mos bens e drets per dret de legitima, ne per altre dret de herencia, ne altre, com yo vulla que tota la mia herencia sia de la dita Margarita filla mia, vull encara que si per qualsevol cas de succedio ab intestat per mort de ma filla Margarita, o per testament, codicil o altra ultima voluntat de la dita Margarita, o per donacio entre

vius, pervendra... mos bens e drets als dits Miquel o Caterina, o altre de aquells, los dits bens sien regits e administrats per lo dit Pere Joan de Bernegual, aquell vivint e volent administrar, et alias per lo administrador que la dita Margarita hi destinara, o per altre assignador per Corts, vull empero, que no sia administrador dels dits bens e drets, lo dit en Juan Vicent Amalrich, ne fasa los fruits seus, ne puixa administrar los dits bens, ne rebre los dits fruits, per via, causa ne manera alguna, e que los dits bens e drets que pervendran a qualsevol dels dits Miquel e Caterina, estiguen en poder del dit administrador, e los fruits dels dits bens fins que la dita Caterina pervinga a son matrimoni, e lo dit Miquel a edat de vint anys, e cascu de aquells morint sents fills legítims e naturals de son legítim e carnal matrimoni substitueich laltre en los bens entregament, sens detraccio e diminucio per legítima trevelianica e altre dret fahedora. Aquest es lo meu darrer testament e la mia ultima voluntat, lo qual vull valer per dret de darrer testament, e sino val, per dret de darrer testament, vull que valga per dret de codicils, e o per aquell dret de ultima voluntat que mills valer puixa. Açõ fon fet en la Casa del Hort del dit testador fora los murs de la dita Ciutat de Valencia en lo suburbi de Sent Vicent, lo vint y noven dia de maig del anys de la nativitat de nostre senyor mil quatrecentos sexanta. S + nyal de mi en Miquel de les Velles, testador desus dit, que les dites coses vull, disponch e ordene. Testimonis foren a la confeccio del dit testament apelats, e per lo dit testador pregats, los venerable frare Joan Padia del monestir de Sent Geroni de Gandia, el honorable en Francesch Gil, ciutada, e en Nadal Colomer, laurador, los quals interrogats per mi Ambros Alegret, Notari publich a açõ apellat, digueren que conexien lo dit testador, lo qual yo conegui. En apres, dilluns ques contaba vint y nou dies del mes de Dehembre del any de la Nativitat de nostre Senyor mil quatrecentos sexanta hu, en la ciutat de Valencia, en lalberch en lo qual lo dit quondam en Miquel de les Velles solia estar e habitar, a instancia o pregaries dels honorables en Pere Joan de Bernegual, e de sa muller, na Margarita, filla del dit quondam en Miquel de les Velles, fon lest e publicat alta e inteligible veu, per mi Ambros Alegret, Notari desus dit, lo dit testament, o los codicils fets en poder meu per lo dit quondam en Miquel de les Velles, lo quinze dia del propdit mes de Dehembre del any mil quatrecentos sexanta, e lo vintén dis dels propdit mes e anys, en presencia dels familiars e domesticchs del dit quondam en Miquel, e altres moltes persones, e presents per testimonis a açõ apelats, lo discret en Luis Torres, Notari, e en Sebastia Vilagems, scriptor, commorants en Valencia. E lest e publicats los dits testament e codicils, los dits en Pere Joan e na Margarita, dixeren que per honor de Deu e amor del defunt, acceptaven los carrechs a ells donats o acomanats, e la dita na Margarita, accepta la dita Herencia ab benefici de inventari, lo qual se oferiren prest fer axi com pertany. S + num de mi Ambros Alegret, per Rey al autoritat Notari publich, de Valencia, qui a les coses desus dites fiu, e aquelles fiu scriure e cloqui en los lochs deis e anys deus dits.

Com fins al estrem de la vida del testador sia lícit fer codicils, Yo en Miquel de les Velles, mercader, ciutada de Valencia, detengut per greu enfermetat corporal, sans empero per divina gracia en la mia pensa. Considerant que he ohit dir que es necessari que Yo leix a cascu de mos nets, Miquel e Caterina, fills del honorable en Joan Vicent Amalrich, e de sa muller, na Ursola, filla mia, de mos bens, al menys cinch solidos per part e per legítima, per ço que aquells no puxen venir contra la mis disposicio de ultima voluntat, la qual desige esser observada, per tal leix a cascu dels dits Miquel e Catherina, nets meus, cinch solidos per part e per legítima e supliment de legítima e altre dret quels pogues pertanyer en mos bens, e recordantme haver dispost dels bens meus que ab

intestat per mort de ma filla na Margarita, hereva mia, o per testament, codicil o altra disposicio de ultima voluntat de la dita na Margarita, o per donacio entre vius, poden pervenir als dits Miquel e Catherina o a altre de aquells, o haver provehit en los dits bens, fins que la dita Catherina pervinga a son Matrimoni, e lo dit Miquel a edat de vint anys, e a cascu de aquells, morint sens fills haja substituhit laltre, ab los presents codicils, vull que si la dita Caterina pervindra a son legitim e carnal matrimoni, puxa testar e fer a ses voluntats, axi ab fills com sens fills, dels bens e drets que segons dit es haura haud, e si lo dit Miquel pervendra a edat de vint anys, axi ab fills com sens fills, puxa testar e fer a ses voluntats dels bens e drets que segons dit es haura haud. E si la dita Caterina morra ans del dit matrimoni, vull que la dita na Margarita filla mia, puixa dispondre dels bens e drets que haura haud la dita Caterina, e si lo dit Miquel morra menor de vint anys, vull que la dita Margarita puixa dispondre dels bens e drets que lo dit Miquel haura haud. E si la dita na Margarita morra ans que la dita na Catherina, o ans que lo dit Miquel, vull que la dita na Margarita puixa dispondre dels dits bens e drets, e que la disposicio de aquella sia servada. Item revoque lo legat de les vestidures de la mia persona fet a Paulo de les Velles en lo dit testament, vull que lo dit Paulo haja de les dites vestidures aquelles que la dita Margarita filla e hereva mia li assignara. Item leix a sor Joana de Pisa, monja del monestir de Santa Maria Magdalena, cinquanta solidos. Item leix a na Isabel, muller den Berenguer Joan, fuster, cent solidos. Aquest son los meus codicils, los quals vull que valguen per dret de codicils e o per aquells dret de ultima voluntat que mils valer puixa, aço fon fet en la Casa del Ort del dit Miquel de les Velles, fora los murs de Valencia, prop la Ecclesia de Sent Vicent, lo quincen dia de Dehembre del any de la nativitat de nostre Senyor mil quatrecentsexanta. S + nyal de mi en Miquel de les Velles, codicillant desus dit, que les dites coses disponch, vull, ordene e conferme. Testimonis foren presents a la confeccio dels dits codicils apelats, e per lo dit codicillant pregats, los venerables Religiosos, frare Pere Gombau del Orde de Sent Agosti del Convent de Valencia, el honrat en Bernat Cervera, del Orde de Sent Geroni del Monestir de Cotalva, el honrat Bernat Vidal, fill de Joan Vidal, mercader, los quals interrogats per mi Ambros Alegret, Notari publich, e aço apelat, digueren que conexien lo dit codicillant, lo qual Yo conegui. Sig+ne de mi Ambros Alegret per Reyat autoritat Notari publich de Valencia, qui a la confeccio dels dits codicils present fiu e aquells fiu scriure e cloqui en los loch dia mes e anys desus dits.

Com cascu puxa dispondre e fer codicils durant lo terme de la sua vida, e lo juhi de sa voluntat, Yo en Miquel de les Velles, mercader, ciutada de Valencia, vist lo meu testament fet a vint y nou de maig propasat, e los codicils que fiu lo quincen dia del corrent mes, e considerant que ab los dits testament e codicils romania viva per la qual dels bens de la mia herencia, morint ma filla ab intestat o aquella disponent, podien los meus bens prevenir a Miquel e Caterina, nets meus, fills de ma filla na Ursola, e de aquells podien pasar alguns dels meus bens an Joan Vicent Amalrich, para dels dits Miquel e Caterina, e la mia voluntat es que dels bens e drets de la mia herencia e dels que en loch de aquells seran subrogats, e dels fruits de aquells, no parexen per la dita via ne altra, al dit en Joan Vicent Amalrich, e per ço, vull que si la dita Caterina, apres que haura Contractat matrimoni carnal e legitim morra, leixats fill o fills o altres descendents, mascles o femelles, e lo dit Miquel apres que haura vint anys morra ab fill o fills o altre descendent per legittims e carnals matrimonis, puixen testar a favor dels descendents de qualsevol dells aixi com los plaura, salvo que los dits descendents de qualsevol dells aixi com los plaura, salvu que los dits

descendents no puiuen res deixar ni donar al dit en Joan Vicent Amalrich. E finalment, vull que dels dits bens res no pase ni puixa pasar al dit en Joan, encara que la dita Caterina morris ans o apres del matrimoni, e lo dit Miquel morris ans o apres dels dits vint anys, e si per qualsevol manera dels dits bens e drets de la mia herencia, o dels que succehiran en loch de aquelles o dels fruits de qualsevol dels dits bens, vendra cosa alguna en poder del dit en Joan Vicent Amalrich, ab intestat o per testament o altra disposicio de ultima voluntat, o per contracte entre vius, vull que tot allo sia cobrat e venut, e lo preu distribuït en coses pies, e si de aço pus clar e especificament la dita Margarita filla mia, dispondra, vull que la sua disposicio sobre la dita distribucio sia servada. Vull encara que no obstant tot lo que dit es desus, los vincles e condicions los quals na Margarita, filla mia, posara en los dits bens, sien servats e preferits als meus vincles e condicions desus contengudes, puis per aquells via procehit que dels dits bens e drets, no pervinga res al dit en Joan Vicent Amalrich, e aquest codicils vull que no sien publicats ne mostrats, sino a les persones que la dita na Margarita volra. Item leix al venerable Religios, frare Joan, del Orde de Sent Geroni, qui esta en la casa de Sent Geroni, prop Sent Vicent, cent solidos per a vestir. Aquest son los meus codicils, los quals vull que valguen per dret de codicils eo per aquell dret de última voluntat que mills valer puiuen. Aço fon fet en la Casa del Ort del dit en Miquel de les Velles, fora los murs de Valencia, prop de la Ecclesia de Sent Vicent, lo vintén dia de Dehembre del any de la Nativitat de nostre Senyor, mil quatreccents sexanta. S + nyal de mi, en Miquel de les Velles, codicillant desus dit, qui les dites coses disponch, vull, ordene e conferme. Testimonis foren presents a la confeccio dels dits codicils apelats, e per lo dit codicillant pregats, los honorables en Joan Davo, e en Pere Dariço, mercaders, e en Pere Garcia, espaser, los quals interrogats per mi Ambros Alegret, Notari publich a aço apelat, dixeren que conexien lo dit codicillant, lo qual yo conegui. Sig+ne de mi Ambros Alegret, per Real autoritat Notari publich de Valencia, qui a la confeccio dels dits codicils present fïu, e aquells fïu scriure e cloqui en los loch dia e any desus dits.

II

1470, maig, 23. València.

Testament i codicil de Pere Joan de Vernegal.

ACCV. *Joan Perez* 22101.

TRANSCRIPCIÓ:

Die mercurii xxiii Madii anno a nativitate Domini M^oCCCC^oLxx^o

En nom de nostre Senyor deu sia amen. Com algu en carn posat a mort corporal scapar no puga, cascu deu viure atent que com sera apellat al juhi final puga retre bon compte de ço que Deu li haura acomanat. Em per amor daço, yo en Pere Johan de Vernegal, mercader, ciutada de Valencia, detengut de malaltia de la qual tem morir, stant empero en mom plen seny, sana e integra memoria, e paraula manifesta. Revocant, cassant e anul·lant primerament e abans, ab lo present tots e qualsevol testaments, codicils e altres diverses voluntats per mi fets e fetes, en poder de qualsevol notaris, e sots qualsevol forma e expressio de paraules en tot lo temps passat tro en lo present dia, faç e orden mon testament en e ab lo qual elegisch marmessors, e de aquest meu

testament exequidors, la honorable dona na Margarita, muller mia, e en Nicolau de Vernegal, mercader, ciutada de Valentia, nebot meu, los quals axi com pus carament puch, prech e a aquells ab duy, e o a la dita na Margarita, muller mia, sola, do licencia e plen poder que si a mi convendra morir ans que faça e orden altre testament, la dita muller mia sola compleixa e exseguesca lo present meu testament, segons que aci lo trobaran scrit e ordenat. Donant encara a aquells, e o a la dita muller mia sola, e sens lo dit en Nicholau de Vernegal, facultat e plen poder bastant, de pendre tans dels bens meus, e aquells vendre e alienar per sa propria auctoritat, e los preus rebre, quants o los preus de aquells bastaran a la exequio del present meu testament. Comanant a aquells, e o la dita muller mia, sobre aço tot mon loch e veus, com en cosa sua propria, com ma intencio e voluntat sia, que la dita muller mia sia e entrevinga en complir, e en seguir totes les coses en lo present meu testament ordenades, e no altra persona, abditant e tolent tot poder a qualsevol persona que en e sobre les dites coses per via directa o indirecta, per alguna via o manera si pogues inmiscuir.

Elegesch sepultura al meu cors en la Sglesia parroquial del glorios Sant Marti de la dita ciutat, en la mia capella davant lo Altar de la verge Maria, sobre los graons, en la qual vull e man sia fet hun vas gran de volta, e per cuberta hi sia mesa una pedra blanca de marbre ab les mies armes, be e complidament a coneguda de la dita muller mia.

Prench dels bens meus per la mia anima e dels meus pare e mare, e totes animes feel defunctes, Tres milia sous moneda reals de Valencia, dels quals vull e man sia feta la mia sepultura, aniversari e capdany, en sien vestides de drap negre totes aquelles persones axi de la mia casa, com fora de aquella, a coneguda de la dita na Margarita, muller mia. E lo restant dels dits Tres milia sous complides les dites coses, vull orden e man sia distribuït e rogat e donat en coses pies, a coneguda de la dita muller mia, per honor e reverencia de nostre Senyor Deu Jesucrist.

Dels altres bens meus orden en la forma següent. E primerament vull orden e man, que sia instituit hun benefici en la dita mia capella de la verge Maria, en la dita Sglesia del glorios Sant Marti, de quinze liures de la dita moneda de renda cascun any, les quals vull e man que sien amortizades e ab licencia del Senyor Rey, passen a la Sglesia, e aço vull e man sia fet e complit dins tres anys Comptadors de huy avant.

Item mes vull e man que sia instituit e fet hun aniversari perpetual en la dita mia capella, de deu sos de la dita moneda, per anima mia e de mos pare e mare, e totes animes feel defunctes, lo qual vull e man sia celebrat per lo rector e o vicari e capellans de la dita Sglesia del glorios Sant Marti, lo primer Divendres apres la verge Maria dagost, al qual benefici per mi dessus en la dita capella de la verge Maria, en la dita Sglesia del glorios Sant Marti instituit, vull e man sia presentat per la dita muller mia, patrona qui vull sia de sa vida del dit benefici, lo honorable e discret mossen Pere de Reta, prevère al qual lo reverent oficial e o vicari general del senyor Bisbe, pregue e suplich lo dit benefici sia collat.

Item leix vull e man que tots mos deutes sien pagats, torts e iniuries restituits, aquells empero deutes, torts o iniuries ques mostraran mi esser tengut e obligat ab cartes, testimonis o altra prova, dor de anima sobre les dites coses benignament observat.

Item confes e regonech que la dita na Margarita, muller mia, ha en mos bens Trenta quatre milia sous moneda reals de Valencia de dot que aquella me porta, e yo a daquela haguí e rebi, e deu milia sous que li fiu de creix e o donacio per nupcies, e quatre milia sous quim foren donats per lo honorable en Miquel de les Velles, pare de aquella, ultra los dits vint milia sous de dot, los quals dits trenta quatre milia sous, vull e man li sien donats e pagats a tota sa voluntat.

Item mes vull e man que la dita na Margarita, muller mia, puixa testar e fer a totes ses voluntats dels dits deu milia sous de creix, sots aquesta empero condicio e retencio, e no en altra manera, que quan a deu plaura passara de la present vida en l'altra, sia tenguda soterrar-se ab mi en la dita mia capella e sepultura, ara haia apres marit, ara haia vixcut sens marit.

Item mes leix vull e man esser donat a la dita na Margarita, muller mia, totes les sues vestidures e robes, axí de seda com de drap, e tot lor e joyes que yo li he fetes e donades.

Item mes leix a la dita na Margarita, muller mia, una de les mies esclaves, la que ella volra e elegira.

Item mes leix vull e man esser donat a la dita na Margarita, muller mia, tot lo meu moble de la mia casa, e tot lo argent, pero vull e man que si lo dit en Nicolau de Vernegal, nebot meu, elegira e volra exir de la mia casa, en tal cas la dita na Margarita, muller mia, done e sia tenguda donar al dit en Nicolau de Vernegal, nebot meu, hun llit forní, honrat complidament de totes coses, a coneguda e discrecio de aquella, e ultra aço sia tenguda donar al dit en Nicolau, dos plats, dos taçes, dos scudelles e dos escudellins d'argent.

Item mes vull orden e man, que de la cambra que yo he pres dalt abaix e passat del meu alberch en lo alberch de la dita muller mia, e totes les obres e despesses que yo he fetes, axí en lo dit alberch com en l'ort de aquella, no lin sia res demanat, com yo graciosament e de bona voluntat ab lo present meu testament lo y done e lo y remet.

Item mes leix a la dita na Margarita, muller mia de tota sa vida tant solament lo ius patronat del dit benefici, e apres mort de aquella, vull que sia del hereu meu deus scrit e dels seus.

Item leix vull e man esser donat al honorable en Baptista Vernegal, germa meu, comorant en Pisa, cinchcents florins donze sous moneda reals de Valencia cascun flori.

Item leix vull e man esser donat a Pere Johan de Vernegal, nebot meu, fill del dit en Baptista Vernegal, germa meu, cinquanta lliures de moneda de Pisa de renda cascun any, les quals reba del loguer e arrendament de la mitat de una casa e dos botigues que yo posseheixch en Pisa, sobre lo riu apellat Arno, lo restant de les dites casa e dos botigues, leix vull e man esser donat al dit en Baptista Vernegal, germa meu a tota sa voluntat.

Item leix vull e man esser donat a la honorable dona na Francesca, germana mia, muller quondam del honorable en Philipo Allata, mercader, resident en Palerm, cent florins, los quals aquella done e distribuesca per honor e reverencia de nostre Senyor Deu, e per anima mia e de mos pare e mare a coneguda sua.

Item leix vull e man esser donat a Sor Maria, monja del Monestir de Sant Silvestre de Pisa, neboda mia, cinquanta florins dor de Arago, los quals vull que li sien donats per honor e reverencia de nostre Senyor Deu, pregant e encarregant aquella pregue Deu per la mia anima.

Item com yo sia e tregua esser tengut e obligat en for de consciencia a algunes persones a mi ignotes, o no conegudes per via dalguns contractes que yo ab aquells hagues fet mercantivolment, als quals bonament yo no coneix e no poria satisfer, per tal vull e orden e man, que de mos bens sien preses per la dita muller mia, docents florins, los quals quels sien distribuïts e rogats e donats per descarrech de ma consciencia e per animes de aquells a qui yo fos tengut ni obligat, en coses pies a coneguda de la dita muller mia.

Item leix vull e man esser donat al honorable en Gabriel de Vernegal, mercader, germa meu, resident en Pisa, tota aquella part que yo he e a mi pertany com a hereu particular en los bens de mos pare e mare.

Item leix vull e man que Magdalena, esclava mia, sia franca e alforra de tota servitut que a mi sia tenguda e obligada, ans vull que aquella puixa contractar, anar, star e testar, e fer tots e qualsevol actes e contractes que persona llibera pot fer, e vull e man que li sien donats per amor de Deu, cent sous de la dita moneda.

Item leix vull e man esser donat al honorable micer Johan Valero, doctor en leys, una gramalla e capiro de drap negre.

Item leix vull e man esser donat al dit mossen Pere de Reta, prevere, una gramalla e capiro de drap negre.

Item leix vull e man esser donat en Johan Perez, notari rebedor del present testament, una gramalla e capiro de drap negre.

Item leix vull e man esser donat an Berthomeu Grasso, mercader, una gramalla e capiro de drap negre.

Item leix vull e man esser donat a la dona na Ysabel, muller quondam den Berenguer Johan, fuster, deu lliures de la dita moneda, les quals serveixquen per amarit a sa filla.

Item leix an Pere Garcia, spaser, cent sous de la dita moneda.

Item leix vull e man esser donat an Johan de Pelegrino, jove de casa mia, per los treballs per aquell sostenguts per mi cent florins.

Item vull e man que sia comprat hun drap dor imperial per a la dita mia capella, ab les mies armes, lo qual tinga e conserve la dita muller mia ensemps, ab totes les altres coses, ço es, calzer e patena dargent e altres arreus de la dita capella.

Item leix vull e man que la dehena part del guany de aquelles robes que yo trameti en Italia ab la nau Brenia, sia donat a la mia capella de la verge Maria en Sanct Marti, e que sia distribuït en aquelles coses que la dita muller mia volra e elegira, en ornamentals e joyes de la dita capella, e que y sia comprat hun missal.

Item vull orden e man que la dita na Margarita, muller mia, puixa transladar e mudar tota la ossa que es en la sepultura e vas del dit honorable en Miquel de les Velles, sogre meu, en lo vas de la mia capella, a coneguda de aquella, e metre al costat de la pedra que sera posada en la dita mia sepultura, la pedra de la sepultura del dit en Miquel de les Velles.

Item vull orden e man que si la dita na Margarita, muller mia, no jaura en lo vas de la dita mia capella, en tal cas, dels deu milia sous del dit creix per mi a aquella lexats, ne sien comprades vint liures de la dita moneda de renda cascun any, dels quals se diga hun annual en la dita mia capella, la missa del qual se haia a dir com toque missa solta a la Seu, la administracio del qual haien los obres de la dita Sglesia de Sant Marti, e de ço que restara dels dits deu milia sous, vull e man que per los dits obrers ne sien comprades joyes e ornamentals per a la dita mia capella a coneguda de aquells dits obrers.

Item confes e regonech que hun caxonet petit tanquat e sagellat del qual te clau en Johan de la Mota, correu, dins lo qual diu lo dit en Johan de la Mota, ha moneda dor e dargent es daquell, e vull que li sia donat e restituit, present en Pere Florença, hoste de correus, com present aquell me sia stat acomanat.

Tots los altres bens e drets meus, haguts e per haver on que sien, do e leix al dit en Nicolau de Vernegal, nebot e marmessor meu, e aquell dit en Nicolau de Vernegal, nebot meu, hereu meu propi e universal faç, e instituesch per dret de institucio, a fer dels dits bens e drets meus, a totes ses voluntats. Empero vull e man que lo dit en Nicolau de Vernegal, nebot e hereu meu, sia tengut contractar la dita muller mia be e axi com aquella mereix, e pagar aquella de dot ço que yo li leix al pus prest que pora, com aquesta sia la mia intencio e voluntat, que la dita muller mia sia ben contractada, e ben contenta per lo dit hereu meu. En axi que aquell dit en Nicolau de Vernegal no puxa vendre, alienar ni transportar cosa alguna de la dita mia herencia, tro a tant la dita muller mia sia entregament pagada. Aquest es lo meu testament e la mia derrera voluntat, lo qual e la qual vull que valla per dret de testament, e si no val o pot valer per dret de testament, vull que valla per dret de codicil o de testament nuncupatiu, o de qualsevol altra derrera voluntat, per tot aquell dret, fur, ley, privilegi, constitucio, costum e observança que mils valer puga, e obtenir força e valor. Aço fon fet en Valencia a vint e tres dies de maig del any de la nativitat de nostre Senyor Mil quatrecent Setanta. S + nyal den Pere Johan de Vernegal, testador damunt dit, qui aquestes coses atorch, lou e ferm.

Testimonis foren presents al dit testament apellats, e per mi dit testador preguats, e los quals conexen mi e yo a ells, lo Reverent Senyor mestre Jacme Perez, en sancta Teologia e Bisbe Cristopolita, frare Johan Garcia del Orde de Sant Iheroni, e mossen Bernat Gracia, prevere beneficiat en la sglesia parroquial de Sant Marti de la dita ciutat.

En apres, dimarts, hora de tercia o quasi, que hom comptava dotze del mes de juny del any de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCC Setanta, que fon lo terç dia apres la mort del dit testador, en la casa e habitacio on aquell fina sos dies, instant e requirents la honorable dona na Margarita, muller del dit honorable en Pere Johan de Vernegal, testador dessus dit, e lo honorable en Nicolau de Vernegal, marmessors e hereu en lo testament dessus scrit nomenats, lo present testament fon lest e publicat de paraula a paraula, de la primera linea fins a la derrera inclusive. E lest e publicar lo dit testament, la dita honorable dona na Margarita dix que acceptava axi com de fet accepta la dita marmessoria a ella lexada, e los legats a ella en lo dit testament fets, per lo dit honorable testador, marit de aquella, ab molta reverencia de aquell, regraciant li la molta amor que li ha mostrada en les coses que li ha lexades. Protesta empero la dita honorable na Margarita, que per la present acceptacio no li sia fet ni engendrat periuhi algu en los drets que ella ha e li pertanyen en los bens del dit honorable testador, marit de aquella. E lo dit honorable en Nicolau de Vernegal, dix que acceptava axi com de fet accepta la herencia e marmessoria a ell, per lo dit honorable en Pere Johan de Vernegal, oncle seu, testador dessus dit lexades, ab benefici de inventari.

Presentis testimonis foren a la publicacio del dit testament e respostes dels dessus dits, los honorables e discrets en Pere Mari e en Bernat Dassio, notaris, e en Nicolau Torisiani, mercader, ciutadans de Valencia.

Codicils

Die lune xxviii Madii anno a nativitate domini M^oCCCC^oLxx^o

En nom de nostre Senyor deu sia amen. Com a cascu sia licit e permes apres son testament, fer e ordenar sos codicils, per ço com la voluntat del hom es ambulatoria tro a la fi. Em per amor daço, yo en Pere Johan de Vernegal, mercader, ciutada de Valencia, detengut de malaltia de la qual tem morir, stant empero en mon plen seny, sana e integra memoria e paraula manifesta. Atenent mi haver fet testament en poder del notari deius scrit a xxiii del present mes de maig. E apres mudada la voluntat vulla algunes coses en lo dit meu testament millorar. Em per amor daço aiustant e enadint als legats per mi en lo dit meu testament a la dona na Margarita, muller mia fets, leix vull e man esser donat a la dita na Margarita, muller mia, ultra los dits legats a aquella en lo dit meu testament fets, una sclava negra apellada Caterina. Item confes e regonech que tots los diners que la dita na Margarita muller mia te en son poder, e aquells siscents sous moneda reals de Valencia censals, los quals la dita muller mia pochs dies ha comprats sobre la ciutat de Valencia, per preu de nou milia sous, e tots altres qualsevol censals per ella comprats, e altres smerços per aquella fets, son propriis de aquella e de bens parafernals, a ella com a hereva del honorable en Miquel de les Velles, mercader, pare de aquella pervenguts, e de la herencia de aquell. Item vull e man que Cola, catiu meu, sia den Nicolau de Vernegal, nebot meu, hereu en lo dit meu testament scrits. En tot lals lo dit meu testament romanint en sa plena força e valor. Aquest es lo meu codicil e la mia derrera voluntat, lo qual e la qual vull que valla per dret de codicil o de testament nuncupatiu, o de qualsevol altra derrera voluntat per tot aquell dret, fur, ley, privilegi, constitucio, costum, que mils valer puga, e obtener força e valor. Aço fon fet en Valencia a vint e huyt dies de

maig del any de la nativitat de nostre Senyor Mil quatrecent Setanta. S + nyal den Pere Johan Vernegal codicillant dessus dit. Qui les dites coses atorch lou e ferm.

Testimonis foren al dit codicil apellats, e per mi dit codicillant preguats, e los quals conexen mi e yo a ells, los honorables en Nicolau Torisiani, mercader, en Berthomeu Grasso, mercader pisa, comorant en Valencia, e en Pere Çabater, aluder, ciutadans de Valencia.

En apres dimarts, hora de tercia o quasi que hom comptava dotze del mes de juny del any de la nativitat de nostre Senyor M CCCC Setanta, que fon lo tercer dia apres la mort del dit codicillant, en la casa e habitacio en aquell fina sos dies, instants e requirents la honorable dona na Margarita, muller del dit honorable en Pere Johan de Vernegal, codicillant dessus dit, e lo honorable en Nicolau de Vernegal, marmessors e hereu en lo testament del dit honorable codicillant nomenats, lo present codicil fon lest e publicat de paraula a paraula de la primera linea fins a la derrera inclusive. E lest e publicat lo dit codicil la dita honorable dona, na Margarita dix que acceptava axi com de fet accepta lo legat a ella en lo dit codicil fet, e totes les altres coses a ella en aquell dit codicil regonegudes e confessades. E lo dit en Nicolau de Vernegal dix que acceptava axi com de fet accepta lo legat a ell per lo dir honorable codicillant, oncle seu, fet.

Presentis testimonis foren a la publicacio del dit codicil, e respostes dels dessus dits, los honorables e discrets, en Pere Marti, e en Bernat Dassio, notaris, e en Nicolau Torisiani, mercader, ciutadans de Valencia.

III

1484, febrer, 12. València.

Testament i Codicils del misser Jaume Garcia d'Aguilar.

ACCV. *Bertomeu de Carries*. 1484. Protocol 20440.

TRANSCRIPCIÓ:

Testament

Dicta die jovis xii febroarii anno predicto M^o CCCCLxxxiiii^o

En lo glorios nom de Jesus e de la gloriosa verge Maria mare sua beneyta, yo Jacme Garcia d'Aguilar Doctor en leys habitador de la Ciutat de Valencia Senyor del loch de Alaquas, jat sia detengut de accident e de greu malaltia de la qual tem morir. Empero estant en mon bon seny entegra e manifesta paraula, e acostumada memoria, e encara per prudent delliberacio, lo qual tot cristia deu fer per star preparat a be tenir ordenats sos bens e a be morir. E com no sia cosa pus certa que es la mort ni cosa pus incerta que es la hora de aquella, per ço faç e ordene lo present meu darrer testament, ultima e darrera voluntat mia, en e ab lo qual revo/que e heper revocats qualsevol testaments per mi fets, codicils e altres qualsevol ultimes e darreres voluntats mies, e en poder de qualsevol notaris encara que fossen ab paraules derogatories ab jurament, o sots

qualsevol expressio e forma de paraules fets e fetes, com si algunes paraules derogatories son stades aposades o scrites en algun testament, codicil e altra darrera voluntat mia, aquelles meu penit haber aposades e escrites e de aquelles nom recorde. E senyaladament revoque lo testament per mi fet e ordenat en poder del notari davall scrit a xvii del mes de jener del any Mil CCCCLxxviii^o, volent aquell esser revocat e annullat axi com sino fos stat per mi fet ni ordenat. E primerament elegesch marmessors meus e del present meu darrer testament execudors, lo molt magnifich en Berenguer Marti jerma meu molt car, ma muller na Margarita e mon fill mossen Miquel Geronim dAguilar cavaller. E si ma muller no pora lo dit offici de Marmessor haver, prech al dit mon jerma e al dit mon fill, mane que prenguen consell de la dita muller mia en la dita marmessoria. E que aquell dit mon fill sens consell de aquella res no puxa fer com aquella sia informada de ma intencio. Als quals dits mos marmessors e al dit mon jerma, tant sols done e atorgue plen poder e libera facultat de pendre e ocupar vendre e alienar tants de mos bens mobles sehens e semovents per sa propria auctoritat e sens licencia de algun Jutge, axi com a aquell o a aquells sera ben vist que basten a complir les coses per mi davall ordenades. E de la administracio de la/ dita marmessoria no hagen ni puxen haver dan en sos bens ni sien tenguts donar compte o raho a algun Jutge o als hereus meus [deius] scrits o a altra persona, e sien creguts de tot lo que diran per la sua simple paraula sens jurament. Elegesch la mia sepultura al meu cors fahedora en la capella mia del monestir de preycadors de la ciutat de Valencia. La qual sepultura vull que sia feta molt simplament e sens alguna pompa ab los magnifichs e honorables confreres de la loable confraria de Sent Jaume de la qual yo so confrare, a la qual vull e man que sien pagats los sitis per mi deguts. E per fer la dita sepultura e altres coses per mi davall ordenades, prech de mos bens tanta part de aquells que basten a pagar les quantitats de pecunia quanta voldran despendre los dits meus marmessors a coneguda de aquells. E mes vull e man que sien dites per anima mia e de mos benefactors, e en remissio de mos peccats, cent misses de requiem sens pus per aquelles persones e en aquells lochs que los dits meus marmessors voldran e elegiran a sa coneguda. E prech los dits meus marmessors que decontinent apres la mia fi notifiquen aquella als monestirs de portaceli e de vall de christ del Sagrat orde de Carthoixa del present Regne, pregant a aquells que tantost me donem los suffragis de tricennaris e monacat que ells saben yo tinch del dit orde, ab misses e altres officis divinals. E apres la setmana sancta los dits meus marmessors ab lo correu que faran los dits monestirs, o ab la persona que trametran per aquells al capitol general/ que cascun any se celebra en lo monestir de la gran Carthoxa, facen noticia al Reverent don de la gran Carthoxa trametent li lo original de les gracies que trobaran en un caxo de scrits que yo tinch al dit Reverent don, fent li recort per que aquell mane en lo dit capitol que per tot lo dit orde me sien fets los dits suffragis. E de aço carament pregue e encarregue que los dits meus marmessors. Mes avant ordene que sien vestides de dol totes aquelles persones que plaura als dits meus marmessors, o al dit mon jerma. Vull que tots mos deutes torts e injurys sien satisfets, e smenats aquells ques mostraran ab cartes testimonis e altres legitimes proves, for de anima sobre aço benignament observat et alias, a voluntat libera dels dits meus marmessors. E confes que la dita muller mia molt cara me constituhi e aporta en dot Cent Milia solidos com a bens dotals e inextimats en certs censals la maior part, e en diners comptants, ques devien smerçar en censals alguna part, com appar per los capitols del nostre matrimoni e cartes nubcials reebudes per lo discret Nambros Alegret notari. Los quals Cent milia solidos vull que li sien restituhits en aquells mateixos censals en los quals me foren constituhits si son en mon poder. E si seran luyts e quitats,

li consigne aquells censals que seran de preu de aquells smerçats. E si nos mostren censals smerçats, en loch dels dits censals quitats, com de present no ni ha, vull que li sien transportats altres tants de mos censals e per consemblants preus e de consemblants pensions quals se trobaran eser quitats. E com en lo temps de la confeccio del present testament yo haia reebuts dels dits Cent milia solidos de la dita dot XXVI milia solidos, ço es, XV milia solidos los quals paga lo noble Mossen Carroç de Vilaragut per preu de aquells mil solidos censals que la ciutat de Valencia/ fahia a la dita muller mia a xviii de febrer e de agost, a la qual lo dit noble los havia venuts ab pacte de poderlos cobrar per consemblant preu, lo qual preu yo he reebut. E mes he reebut quatre milia cinchcents solidos preu de aquells CCC sous censals, los quals a la dita muller mia fahien lo magnifich en Pau Rosell e altres pagadors en lo mes de setembre. E mes de les pensions e rates dels dits censals per mi en dot constituhi reebi Sis Milia e cinchcents solidos, que entre tots prenen la dita suma de vuit e sis milia solidos, los quals yo devia smerçar segons forma dels dits capitols, en censals directes en propietat a la dita muller mia, e a mi en usufreyt durant lo dit matrimoni, e nols haia fins a hui smerçats. Per tal, si en lo jorn de la mia mort nols haure smerçats en censals segons dit he, vull que mos hereus tantost finits mos dies transporten e venen a la dita muller mia e als seus, e yo de present per al dit temps transporte e venen a la dita muller mia e als seus, e yo de present per al dit temps, transporte e ven a aquella en paga porrata dels dits xxvi milia solidos los censals infraseguents. Primo en preu de set milia solidos, aquells quatrecents sexanta solidos huyt diners censals que la ciutat de Valencia me fa cascun any, pagadors en maig e novembre. Item en preu de milia dohents solidos, aquells cent quaranta [i sis solidos] huyt diners censals los quals los diputats del general del Regne de Valencia me fan cascun any, pagadors en novembre. Item en preu de set milia cinchcents solidos, aquells cinchcents solidos censals los quals la vila de Liria me fa cascun any a xiii de deembre. Item en preu de nou milia solidos, aquells siscents solidos censals los quals la Vila de Onda, tots anys me fa lo primer de abril e de octubre migerament, la qual transportacio dels dits censals, vull e man que per los dits hereus meus/ sia feta a la dita muller mia ab clausula de eviccio largament ordenadora, e ab obligacio de mos bens. Los quals preus de censals prenen suma de xxv milia DCC solidos. E los restants trescents solidos fins en la dita suma dels dits xxvi milia solidos, vull que li sien pagats en comptants o en algun censalet de mos bens, a tota voluntat de aquella tantost apres la mia fi. Item mes confes que la dita muller mia porta en la casa mia dos slaves e certs bens mobles los quals aquella se ha tenguts, e part de aquells en casa mia ha usats e en lo temps del nostre matrimoni y on fiu a aquella ab contracte regonexença. Empero yo nom obligui en restituhirli res, sino sols confessi aquella cosa que era venguda en casa mia. E per ço vull que los dits bens li sien restituhits sens alguna questio per mos hereus, o ella los se puxa retenir e pendre e fer a ses voluntats puix son propis de aquella. La qual vull que de sa paraula e sens jurament sia creguda dient quals son los bens de aquella. Car de les slaves, la una es morta e l'altra ha venuda dies ha. E axi de les dites esclaves ni li cal fer mencio alguna. Item mes com la dita muller mia de sos bens que te parafernals haia comprats alguns censals de alguns dels quals dien les cartes dels carregaments, a mi e per mi foren a altres transportats, e per aquells qui de mi los compraren son stats a la dita muller mia transportats. E tot aço se feu per que en nom de ma muller nos podien haver de la ciutat de Valencia, e los dits censals en nom meu se podien haver. Per tal confes e regonech per llevar tots dubtes ques poguessen moure, que tots los dits censals son propis de la dita muller mia e de diners de aquella comprats, sis vol sien en nom de aquella comprats durant lo

matrimoni nostre, sis vol sien/ stats per mi comprats e apres a aquella per mi regoneguts. E mes confes que los censals per mi carregats o altres obligacions en les quals ha fernet ma muller e los censals que aquella en nom e com a procuradriu mia ha carregats, e les obligacions que ha fetes en lo dit nom, son fets e fetes per fets e negocis meus propis, e no de aquella. E perço vull que sia de tot dan guardada e que de mos bens sien pagats tots los dits deutes, e quitats tots los dits censals e pensions de aquells. Item mes lexe a la dita muller mia tots los vestits e robes de aquella, anells, pedres, cadenes dor, perles, yoyes dor e dargent, e qualsevol ornaments de aquella, dos lits de posts fornits de tota roba, lo hu per a ella ab cortines, laltre per a dones servicials de aquella, a totes les sues voluntats. Una copa dargent e un picher e un saler e miga dotzena de culleretes dargent que yo tinch. Item mes lexe a ma filla na Ysabel muller del magnifich mossen Salelles de Monpalau per qualsevol dret de legitima o altre que en mos bens li pertangua o pertanyer puixa, una dobla dor, jat sia a aquella dret algu no pertangua en mos bens, com haia dotada aquella sufficientment, comprenent en la dita dot qualsevol dret e part a aquella pertanyent com a hereva de la magnifica mare de aquella e muller mia qui fonch en primeres nubcies. E mes avant de la dita dot li haia donada roba e joyes quant la colloqui en lo dit matrimoni, e haia raho de eser contenta. Item mes lexe a Yolant filla mia, muller del magnifich en Francesch Johan de Montagut donzell, per tot e qualsevol dret de legitima/ o altre que en mos bens li pertangua o pogues pertanyer, una dobla dor, jat sia a aquella dret algu mo li pertangua en mos bens, com la haia dotada sufficientment e molt be, comprenent en la dita dot qualsevol dret o part a aquella pertanyent com a hereva de la magnifica mare de aquella e muller mia qui fonch en primeres nubcies. Mes avant leix al dit magnifich en Berenguer Marti mon jerma, mil solidos. E faç e constitueisch lo dit mon jerma, Jutge o arbitre a tota sa voluntat en totes les diferencies o dubtes que poran insortir del present meu testament, e de les donacions que he fetes a mos fills en ma vida, axi entre mos fills com altres qualsevol persones en lo dit testament nomenades, com lo dit mon jerma per mi sia largament informat de la mia intencio, axi que vull que tot lo que aquell jutgara dira o li plaura a sa libera voluntat dir o declarar sobre los dits diferencies o dubtes, sia axi mateix fermament observat per totes persones a qui yo gratifiqui en lo present testament, e en juhi e fora juhi, com si yo qui ho he ordenat ho digues o declares. E si algu contradira al que dira lo dit mon jerma, sia ipso facto privat sens altra declaracio de la herencia, legat o qualsevol beniffici que yo li lexis e lexe ab lo present meu testament, demanant de gracia al dit mon jerma, vulla eser pare de mon fill e filles e nets e netes, e que lo dit carrech per la sua virtut vulla acceptar, car la amor que ell me ha mostrat en vida lo conduhira, e mos fills e nets lo obeyran axi com fills obedients deuen obeyr llur pare. Item mes lexe a cascun fill del magnifich mossen/ Salelles de Monpalau, nets meus, una dobla. Item mes lexe a Theodora tolona e a Luysa tolona, donzelles germanes qui stan en casa mia, ço es, Mil solidos a cascuna de aquelles. Los quals legats los faç graciosament e encara per qualsevol servitut e per qualsevol altra raho que yols sia tengut e obligat. E los quals Mil solidos a cascuna de aquelles, vull e man quels sien donats de continent apres la mia fi. Item mes lexe a Paris de Gualvez de la Vila de Algezira, tots aquells drets e accions que son pare me lexa ab lo seu testament, sens algun sguart sino purament com a hereu, al qual dit Paris de Gualvez transporte ab lo present meu darrer testament tots los drets e accions a mi pertanyents en virtut del dit testament del dit son pare ab dues condicions, e no en altra manera, la una es que aquell absolga e diffnixa e sia tengut e obligat de absoldre e diffnir a mi e a mos bens e de mos hereus e succeors, de qualsevol questio peticio o demanda quem pogues fer dels

dits bens, jat sia aquell sapia e sia cert que yo de aquells no haia toquats hun diner. E si aquell no volia fer la dita absolucio e diffinicio a mi e a mos bens, revoque e he per revocat lo dit legat. La segona condicio es que no puixa vendre ni alienar res de la propietat dels dits bens, per que vull que les propietats dels dits bens e herencia del dit son pare sien conservades per als fills e descendents del dit en Paris, legitimis e naturals, si deu lin donara. E ab les dites condicions faç lo dit legat e transportacio de drets al dit en Paris de Gualvez/ e no en altra manera ni per altra raho. En axi que si vendes o transportacions alguna per aquell eren fetes, de alguna propietat de alguns bens de la dita herencia, vull e man que tal venda o transportacio sia nulla e no haia eficacia ni valor. Item mes lexe a Jordi e Sabastia, sclaus meus que sien ffranchs e tinguen ffranqua libertat. Empero que lo dit Jordi haia de servir e serveixca dos anys, e lo Sabastia serveixca e haia de servir sis anys, lo qual temps passat e no en ants, aquells aconseguixquen plena libertat. Item mes lexe a Jachmot Aguilar, net meu, fill den Franci Geronim dAguilar quondan fill meu, o a qualsevol altre dels nets meus fills del dit en Franci Aguilar, a aquell que la dita muller mia nomenara e elegira, un olivar jove situat en la orta de regadiu del dit loch de Alaquaç que pot eser dos cafficades e miga poch mes o menys, e un garroferal situat en lo terme del dit loch en lo seua, lo qual pot eser tres cafficades poch mes o menys, que planta lo dit Franci Aguilar pare llur. E per lo consemblant li dexe les vinyes que planta lo dit en Franci dAguilar que son huyt cafficades poch mes o menys, les quals vull e man que haia lo dit en Jachmot, o aquell que la dita muller mia nomenara, ffranques de drets, si lo dit mossen Geronim Aguilar, fill meu, honcle de aquells voldra, e li plaura. E jatsia que per virtut de cartes reebudes per lo discret en Francesc Peres notari, la una a xvii e laltra a xxi de octubre del any mil CCCCLxviii yo pogues carregar sobre lo loch de Alaquaç, Quaranta Milia solidos e vint milia solidos, mes avant en los quals e encara en molt maior quantitat yo so creedor del dit mossen Miquel Geronim dAguilar fill/ meu per compres que he fetes de diversos violaris [que] aquell fehya a diverses persones, com appar en llibre de da[tes] e reebudes ligat ab cordell de canem a cartes de xviii e Lxx e Lxxii. E per despeses despossalles e noces, com appar en lo dit libre en lo dich loch a cartes xvii, e per set milia cinchcents solidos que carrega lo dit magnifich mon jerma com a procurador meu en absencia mia, al magnifich en Francesch Miro Valleriola, tots los quals despengue en noces del dit mon fill que prenen suma les dites coses, ço es, los preus e pensions dels dits violaris e aquells e altres despeses que ha fetes per lo dit mon fill les quals he memoriasades en mos llibres de mes de vint milia solidos, axi que son be LX milia solidos, los quals yo poria carregar sobre lo dit loch de Alaquaç. Empero considerat que ara darrerament son stats carregats sobre lo dit loch de Alaquaç LX milia solidos en propietat al magnifich en Francesch Johan de Montagut, en pagament de la dot de na Yolant filla mia, en lo carregament del qual censal lo dit mossen Geroni se es obligat, e axi lo dit mossen Geronim hauria satisfet al dit deute dels dits LX milia solidos puix son stats carregats sobre lo dit loch de Alaquaç, per ço, et alias confes e atorgue aquell eser fora de qualsevol obligacio que aquell me fos tengut e obligat per la dita raho, puix que a carrech de aquell venen a pagar les annues pensions del dit censal dels dits LX milia solidos e encara la propietat de aquells. E encara les propietats e pensions dels altres censals carregats sobre lo dit loch de Alaquaç. E per quant en la donacio que fiu del/ dit loch de Alaquaç al dit en Miquel Geroni fill meu lay fer ab vincles que morint aquell sens fills mascles o altres descendents mascles per linea masculina si yo sobrevivia al dit mon fill lo dit loch tornas a mi, o aquell o a aquells a qui yo ordenaria en mon testament. Per tal orden e mane que lo dit loch de Alaquaç ab tots sos termes drets e pertinencies en lo dit cars si yo no sere viu e la dita muller

mia sera viva, quant al usufruyt sia de la dita muller mia de la vida de aquella, e quant a la propietat sia e pertangua al dit Jachmot Aguilar net meu fill del dit en Franci Aguilar, quondam fill meu, sens alguna deduccio de legitima falcidia trebelleyanica o de altre dret, salvo lo que per la dita donacio aquell Geronim se pot retenir e deduhir. E si lo dit Jachmot en lo dit temps viu no sera, lo dit loch quant al usufruyt sia de la dita muller mia de vida de aquella si viva sera, e quant a la propietat vinga entregament e sens alguna deduccio, a Franci e Geronim Aguilar nets meus jermans del dit Jachmot per orde de natural, ço es, que lo dit loch primer vinga al major e primer nat e apres en son cars al segon nat e o a aquell de aquells lo qual si yo sere viu nomenare e eligire, o la dita muller mia si viva sera nomenara o elegira, e daqui avant als fills e descendents mascles per linea masculina dels dits nets meus legitims e naturals e carnals per orde de natura, ço es, al primer nat. E si tals fills e descendents mascles dels dits nets meus no y haura, pertangua lo dit loch als descendents mascles per linea femenina del dit Miquel Geronim, legitims e naturals a aquell que ell elegira, o no elegint, al primer nat e primer en grau. E si no y haura descendents/ mascles per linea femenina del dit Miquel Geronim, vinga lo dit loch als descendents mascles per linea femenina dels dits nets meus, elegint al primer nat e primer en grau. E axi de uns en altres vinga lo dit loch de primer nat en segon nat, e de aqui avant de un grau en altre fins al darrer. E si descendents mascles per linea femenina o masculina no y haura del dit mossen Geronim mon fill, e dels dits Jachmot, Franci e Geronim, nets meus, e sobreviura lo dit en Berenguer Marti germa meu, vull que lo dit loch previnga a aquell de tota la sua vida. E apres mort de aquell lo dit loch meu pervinga a les filles dels dits mossen Geronim e dels dits Jachmot, Franci e Geronim nets meus, o altres descendents femelles de aquells, o de les filles mies, o fills de aquelles, e descendents, ço es, a aquell o a aquells que lo dit mon jerma volra donantli plen poder de dispondré e de testar del dit loch entre les persones dessus dites, a tota sa voluntat, axi per contractes com per testaments. E si lo dit mon jerma vivint no disponia del dit loch, en tal cars vull que aquell vinga als fills o descendents mascles e per linea masculina de les dites filles mies, Ysabel e Yolant, legitims e naturals si ni haura e si no ni haura, als fills e descendents mascles per linea de les dites filles mies, ço es, fills e descendents mascles per linea femenina. Tots temps, preferint los fills de Ysabel als fills de Yolant, e los mascles per linea masculina de qualsevol de aquelles a los mascles per linea femenina de aquelles. E que sia lo loch de hu e no de molts, e del primer nat, e preferint los fills e descendents mascles per linea femenina dels fills als fills e descendents de les filles, e los fills e descendents per linea femenina mascles de mossen Miquel Geronim, als fills e descendents mascles per linea/ femenina dels dits Jachmot, Franci e Geronim, nets meus. E axi se segueixca de uns en altres fins al darrer, sens deduccio alguna de alguna legitima o trebelleyanica, e tots temps, a fills e descendents legitims e naturals e carnals pervinga lo dit loch, e al primer, e no a molts. E quis vulla que posseeixca lo dit loch, faça les armes mies e prenga lo meu nom e cognom sens mixtura. En altra manera no puixa possehir la mia heretat, e no pux algun instituit o substituhit deduhir legitima falcidia ni trebelleyanica de les quals lo primer expressament especificca. Tots los altres bens e drets meus e accions hauts e per haure e a mi pertanyents, o pertanyer podents o devents de luny o de prop de present o en esdevenidor per qualsevol causa, titol, manera o raho, done e leix puix que sien pagades les donacions fetes per mi, la una al dit mossen Geronim del dit loch de Alaquaç, e l'altra al dit en Franci Aguilar, quondam fill meu, e als seus, de cent cinquanta milia solidos, al dit mossen Geronim d'Aguilar, fill meu e al dit Jachmot Aguilar net meu, fill major del dit en Franci, per eguals parts entre aquells fahedores, a totes ses

plenes voluntats, vull empero, e man e sots tal protestacio faç la dita herencia, que los dits hereus meus o qualsevol de aquells, no puxen deduhir dels bens de la dita herencia, iure nature, falcidia legitima trebelleyanica ni altre dret algu, ans se hagen de contentar, es contenten de ço que trobaran en la dita herencia, poch o molt, com aquesta sia la mia intencio e voluntat. Aquest es lo meu darrer testament e darrera voluntat mia, lo qual e la qual, vull valer per dret de darrer testament e darrera voluntat mia o per dret de darrers codicilis o per aquella millor via, forma e manera que mils valer puixa. La qual cosa fonch feta en Valencia a dotze dies del mes de febrer del any de la nativitat de nostre senyor, mil quatrecents huytanta quatre/ Senyal de mi Jachme Garcia dAguilar damunt dit, qui lo dit testament loe, approve, ratiffich e conforme.

Presentis per testimonis foren a la confeccio del dit testament, appellats e pregats, lo honorable maestre Francesc Borrell, maestre en arts, e en medecina, e lo honrat e discret Narzis Alguero, notari, e en Franci Moreta, scrivent, ciutadans de la ciutat de Valencia, los quals interrogats si conexi6n lo dit testador, tots dixeren e respongueren que hoc molt be, e per lo consemblant lo dit testador dix conexer molt be aquells, e yo Berthomeu de Carries, notari rebedor del dit testament, tenia gran conexença del dit testador.

Postmodum vero die lune intitulata sextadecima dicti mensis ffebroarii eiusdem anni Millesimi CCCCLxxx quarti, que fonch lo segon dia apres mort del dit testador, a instancia requesta e postulacio dels magnifichs en Berenguer Marti de Torres, Ciutada, na Margarita dAguilar, e de mossen Miquel Geronim Aguilar, cavaller, marmessors scrits en lo dit testament, e encara a instancia e requesta e postulacio del dit magnific mossen Miquel Geronim aguilar, altre dels hereus scrit en lo dit testament, e encara a instancia requesta e postulacio del dit magnific en Miquel Geronim e de la magnifica na Catherina dAguilar, vidua muller del magnific en Franci dAguilar, quondam Ciutada, en nom de tudors e curadors testamentaris de Jachmot Aguilar, pobil, per virtut/ del testament del pare de aquell, e altre dels hereus scrit en lo dit testament del dit deffunct, avi del dit Jachmot, pobil, lo dit testament fonch per mi dit Berthomeu de Carries notari reebedor de aquell, lest et de verbo ad verbum, publicat dins la casa e habitacio del dit deffunct, en presencia dels dits magnifichs marmessors e dels testimonis davall scrits. Lo qual dit testament lest e publicat, decontinent los dessus dits magnifichs, en Berenguer Marti e mossen Miquel Geronim dAguilar, dixeren e respongueren que per amor e reverencia de nostre senyor deu, e per contemplacio del dit deffunct, acceptaven la dita marmessoria e lo carrech de aquella. E la dita magnifica na Margarita dAguilar, dix que era presta aparellada de donar consell e aconsellar, en tot lo que fos necessari per a deduhir execucio la dita marmessoria. E lo dit magnific mossen Geronim dAguilar axi com a hu de los hereus dix que quant sesguarda a la acceptacio de la dita herencia se aturava acord e maior delliberacio. E axi mateix los dits mossen Geronim e la dita na Catherina dAguilar en nom de tudors e curadors del dit Jachmot Aguilar, altre dels dits hereus, dixeren que per lo consemblant sobre la dita acceptacio de la dita herencia se aturaven acord e a maior delliberacio.

Presens per testimonis foren a totes les dites coses, los honrats maestre Pere Adzuara, cirurgia, en Franci Moreta, escrivent e mestre Anthoni Muntalba, çabater ciutadans de Valencia.

Succesive vero die martis intitulata decimaseptima proxime dictorum mensis et anni, lo dit magniffich mossen Miquel Geronim dAguilar, declarant lo acord per/ aquell retengut sobre lo acceptar o no acceptar la dita herencia, feu la resposta del tenor següent: Lo dit magniffich mossen Geronim Aguilar, cavaller, declarant lo acord per ell detengut en la publicacio del dit testament, diu e respon que per lo dit molt magniffich Micer, Jachme Garcia dAguilar pare seu, li fonch feta donacio en contemplacio del seu matrimoni del loch de Alaquas, ab carta rebuda per lo discret en Miquel Bataller, notari, a xviii de octubre del any Mil CCCCLxviii, segons en lo dit testament se conte. E perço, diu que sens prejuhi dels drets a ell adquirits en virtut de la dita donació, accepta la dita herencia, ab beneffici de inventari, e naxi que protesta que no vol eser tengut ni obligat, ultra vires hereditatis. Lo qual inventari es prest e aparellat de ser e continuar dins lo temps per fur statuhit e ordenat.

Presents per testimonis foren a les dites coses, lo magniffich Micer, Pere Valltanell, doctor en Leys, e en Franci Moreta, scrivent, ciutadans de Valencia.

Hecnon et etiam dicta eadem die martis intitulati decimaseptima proxime dictorum mensis et anni, non divertendo ad alias actus, los dits magniffichs mossen Miquel Geronim Aguilar, e na Catherina dAguilar, en los dits noms de tudors e curadors del dit Jachmot Aguilar, menor, declarant lo acord per aquells retengut en lo dit nom, sobre lo acceptar o no acceptar la dita herencia, feren la resposta del tenor següent: Los dits magniffichs mossen Miquel Geronim dAguilar, e na Catherina dAguilar, en nom de tudors e curadors testamentaris del dit Jachmot Aguilar, declarants en los dits noms lo acord per ells retengut en la publicacio/ del dit testament, dien e responen que per lo dit molt magniffich Micer Jachme Garcia dAguilar, fonch feta donació en contemplacio de matrimoni al dit magniffich en Franci Aguilar, quondam, de cent cinquanta milia solidos an carta reebuda per lo discret en Francesch Perez, notari sots cert chalendari segons en lo dit testament se conte. E perço dien que sens prejuhi dels drets al dit Jachmot Aguilar pertanyents com a hereu del dit en Franci dAguilar, pare seu, per virtut de la dita donacio, accepten la dita herencia ab beneffici de inventari. E naxi que protesten en los dits noms de tudors e curadors que no sien tenguts, ultra vires hereditatis, e protesten los sobredits mossen Geronim Aguilar e na Catherina en sos noms propis, que per la present acceptacio que fan en los dits noms de tudors e curadors nols sia fet prejuhi en qualsevol drets propis de aquells e de qualsevol de aquells, com la dita acceptacio facen per necesitat de llur offici. Lo qual dit inventari son prest e aparellats de fer e continuar dins lo tempos per fur statuhit e ordenat.

Presents per testimonis foren a les dites coses, lo magniffich Micer Pere Valltonell, doctor en leys, habitador e en Franci Moreta, scrivent, ciutada de Valencia.

Codicils

Die veneris xiii ffebroarii anno predicto MCCCCLxxxiii^o.

Com a cascun sia lícit e permes ans o apres confeccio de son testament, fer e ordenar sos darrers codicils, per ço, yo Jacme Garcia dAguilar doctor en leys, habitador de la ciutat de Valencia, senyor

del loch de Alaquà, jatsia detengut de accident e de greu malaltia de la qual tem morir. Empero stant en mon bon seny, entegra e manifesta paraula, e acostumada memoria, recordantme yo haver fet e ordenat lo meu darrer testament e o darrera voluntat mia, en poder del notari davall scrit, en lo dia dehir ques comptava xii del present mes de ffebrer, en e ab lo qual he ordenat de mos bens molt largament, ara empero, aiustant al dit meu darrer testament ab los presents meus darrers codicils, regonech que yo en ma vida responia a la magnifica na Yolant de Vallterra e dAguilar, muller de mon fill, mossen Miquel Geronim dAguilar, nou lliures de renda cascun any, per ço vull e man que per los hereus meus li sien carregades les dites nou lliures de renda a censal, sobre alguna special obligacio, a raho de quintze milia lo miller, axi com yo a maior cautela ab los presents meus darrers codicils li carregue les dites nou lliures de renda, sobre tots mos bens e drets. Mes avant confes e regonech que yo en ma vida responia axi mateix cent cinquanta solidos censals a la dita na Damiata Sanç, vidua muller en segones nubcies den Johan Sabiula, argenter, per ço vull e man per los dits hereus meus en lo dit meu testament scrits, sien carregats los dits CL solidos censals a la dita na Damiata Sanç, per preu de cent lliures, axi com yo a maior cautela, ab los presents meus/ darrers codicils li faç carregament sobre tots los bens e drets meus dels dits CL solidos. Darrerament confes que jatsia la dita na Damiata e la dona na Johana Eximenez filla sua e muller del discret en Johan Eximenez notari, me haia fermada apoca en poder del notari davall scrit, a xvii de deembre proposat del any mil CCCCLxxx tres, de vint lliures moneda reals de Valencia, empero sta en veritat que yo no he pagades les dites vint lliures, ni les dites na Damiata ni na Johana les han reebudes de mi, encara que aquelles hagen confessat ab la dita apoca haverles haudes e reebudes, e perço per descarrech de la mia consciencia fas memoria de la veritat ab los presents meus darrers codicils. Totes les altres coses en lo dit meu testament contengudes, e als presents no contraries, vull e man que romanguen en sa força e valor. Aquests son los meus darrers codicils e darrera voluntat mia, los quals vull valer per darrers codicils o per aquella millor via, forma e manera que mils valer puixen, los quals foren fets en la ciutat de Valencia a xiii del mes de febrer del any de la Nativitat de nostre senyor Mil CCC huytanta quatre. S + nyal de mi Jachme Garcia dAguilar, codicillant damunt dit, qui los presents meus [darrers] codicils loe, aprobe ratiffich e conferme.

Presents per testimonis foren a la confeccio dels dits codicils, appellats e pregats, lo honorable en Miquel Perez, mercader, en Beltran de Roha, scuder e en Diego Giner studiant, comorants en Valencia los quals interrogats si conexi6n lo dit codicillant, tots dixeren e respongueren que hoc molt be, e yo Berthomeu de Carries, notari rebedor dels dits codicills, tenia gran conexença del codicillant.

Dictis die et anno

Com a cascun sia l6cit e permes ans o apres confeccio de son testament, fer sos darrers codicills, per ço, nostre senyor deu invocat en lo nom del qual a tots e sengles actes e consells deu eser procehit e enantat, yo Jachme Garcia dAguilar doctor en leys, habitador de la ciutat de Valencia, Senyor del loch de Alaquà, jatsia detengut de accident e de greu malaltia, empero stant en mon bon seny entegra e manifesta paraula e acostumada memoria,/ faç e ordene los presents meus darrers codicils e o darrera voluntat mia. E recordantme yo haver fet e ordenat lo meu darrer

testaments e darrera voluntat mia en poder del notari davall escrit, en lo dia dehir, que comptaven dotze del corrent mes de febrer [sic], en e ab lo qual declarant la refernacio del vincle per mi apposat en la donacio que fiu del dit loch meu de Alaquaç a mossen Miquel Geronim dAguilar, fill meu en lo temps del seu matrimoni, e per virtut de la dita reservacio ab lo dit meu darrer testament, yo he apposats diverses vincles e condicions en lo dit loch de Alaquaç, segons en lo dit meu testament es molt largament contengut, volent ho haver dit si e segons en aquell al qual me reffer pus largament se conte. Ara empero ab los presents meus darrers codicils, corregint ajustant e millorant lo dit meu darrer testament, per certs bons sguarts respectes e consideracions, vull man e ordene, que no obstant los dits vincles apposats en lo dit loch de Alaquaç, lo dit mossen Miquel Geronim fill meu e donatari del dit loch, de voluntat empero, del magnifich en Berenguer Marti, jerma meu, e de les magnifiques na Margarita, muller mia, e de ma nora, na Catherina dAguilar, vidua muller den Franci dAguilar, quondam fill meu, puixen vendre, alienar, e transportar lo dit loch de Alaquaç, a aquella persona o persones e per aquell preu o preus que al dit mossen Miquel Geronim dAguilar, fill meu concorrent hi empero tots temps la voluntat dels desus dits en Berenguer Marti, na Margarita dAguilar e de na Catherina dAguilar, nora mia, e no en altra manera, ab tal pacte e condicio, et no altre nec alias, ço es, que lo preu del dit loch tantquant sera, se haia de smerçar en censals bons e segurs los quals censals en preu del dit loch hagen de star de/ cara e sien inalienables e sien subiects e sotmesos a tots los vincles e condicions per mi apposats en lo dit meu testament del dit loch de Alaquaç, e aquells dits censals e preu, sien vinclats en la forma manera e sots los vincles e condicions que lo dit loch de Alaquaç es stat vinclat ab lo dit meu testament. E encars de luytio e quitament dels dits censals, la propietat e sort principal de aquell e de qualsevol de aquells, se haia de tornar a resmerçar en bons lochs tuts e segurs affi que la propietat dels dits censals tots temps stiga de cara e sien inalienables per raho del dit vincle, e subiectes als vincles e condicions que lo dit loch de Alaquaç segons dit es ab lo dit testament es subiecte e sotsmes, la qual venda del dit loch vull e man ques faça es haia de fer sens prejuhi del usufruyt de la dita na Margarita muller mia, seguint se lo cars del usufruyt en la persona de aquella, iuxta forma del dit testament. E axi en la forma desus dita e sots los pactes e condicions desus dits e no en altra manera, lo dit mossen Miquel Geronim, fill meu, de voluntat dels desus dits, en Berenguer Marti, mon jerma, na Margarita, ma muller, e de na Catherina dAguilar, ma nora, puxa vendre e transportar lo dit loch de Alaquaç segons dit es. Totes les altres coses en lo dit meu testament contengudes e a les presents no contraries romanguen en sa força e valor. Aquest son los meus darrers codicils e darrera voluntat mia, los quals vull valer per dret de darrers codicils o per aquella millor via, forma e manera que mils valer puixen. Los quals foren fets en la Ciutat de Valencia a tretze del mes de febrer del any de la nativitat de nostre senyor, Mil quatrecents huytanta quatre. S + nyal de mi Jachme Garcia dAguilar, codicillant damunt dit qui los presents meus darrers codicils loe, approve, ratiffich e conferme.

Presents per testimonis foren a la confeccio dels dits codicills, appellats e pregats, lo honrat e discret mossen Johan de Ripoll, prevere beneficiat en la seu de Valencia e vicari del loch de Torrent, en Bertran de Roha, scuder, e en Diego Giner, estudiant, ciutadans de la ciutat de Valencia, los quals interrogats si coneixien lo dit codicillant, tots concordament dixeren e respongueren que hoc molt be, e per lo consemblant, lo dit codicillant dix conixer be aquells, e yo Berthomeu de Carries, notari rebedor del dit codicil, tenia gran conexença de aquell.

Postmodum vero die lune intitulata sextadecima dicti mensis ffebroarii anno predicto Millesimo CCCCLxxx quarto, a instancia requesta e postulacio del dit magniffich mossen Miquel Geronim dAguilar, los dits codicills foren per mi Berthomeu de Carries notari rebedor de aquells, lests et de verbo ad verbum, publicats dins la casa e habitacio del dit magniffich micer Jacme Garcia dAguilar, deffunct, situada en lo carrer dels Cavallers, hun dia apres mort del dit codicillant. Los quals dits codicills segons dit/ es lests e publicats dix e respos que sens prejuhi dels drets de la donacio a ell feta del dit loch de Alaquas, acceptava totes les coses en lo dit codicil contengudes e expressades.

Presentis per testimonis foren a les dites coses, los honrats, maestre Pere Adzuara, cirurgia, en Franci Moreta, scrivent, e maestre Anthoni Muntalba, çabater, ciutadans de Valencia.

Dictis die et anno

Com a cascun sia licit e permes ans o apres confeccio de son testament, fer e ordenar sos darrers codicills, per ço, nostre senyor deu invocat en lo nom del qual a tots e sengles actes e consells deu eser procehit e enantat, yo Jachme Garcia dAguilar doctor en leys, habitador de la ciutat de Valencia, Senyor del loch de Alaquas, jatsia detengut de accident e de greu malaltia, de la qual tem morir, empero/ stant en tot mon seny entega e manifesta paraula e acostumada memoria, faç e ordene los presents meus darrers codicils e o darrera voluntat mia en la forma seguent. Recordantme haver fet e ordenat lo meu darrer testament e darrera voluntat mia en poder del notari davall scrit, que comptaven dotze del corrent mes de ffebrer, ara empero ajustant i millorant lo dit meu testament, confes e regonech yo eser tengut e obligat en for de consciencia a la ciutat de Valencia, en quaranta lliures moneda reals de Valencia, les quals he acomanades al honorable en Jachme Marti procurador meu dins en hun bossich. Item mes confes e regonech eser tengut e obligat a Xemsi, mora del loch de Manizes en vint i dues lliures, les quals dites quantitats vull e man que decontinent sien restituhides a la dita ciutat de Valencia e a la dita mora, Xemsi. Item mes vull e man que sia restituida a la mora del Moliner de Manizes la roba que yo tinch sua, perques vulla que sia tenguda decontinent apres la mia fi. E de aço pregue e encarregue los dits meus marmessors que per descarrech de la mia consciencia decontinent facen restitucio de les dites coses. Totes les altres coses en lo dit meu testament contengudes, e a les presents no contraries, resten en sa força e valor. Aquest son los meus darrers codicils e darrera voluntat mia, los quals vull valer per dret de darrers codicils e o per aquella millor via, forma e manera que milis valer e temps puixa. Los quals foren fets en Valencia a trette del mes de ffebrer del any de la nativitat de nostre señor, Mil quatrecentys huytanta quatre. S + nyal de mi, Jachme Garcia dAguilar/ codicillant damunt dit, qui los dits presents meus darrers codicils e darrera voluntat mia, loe, atorgue, aprobe, ratiffich e conferme.

Presentis per testimonis foren a les dites coses e confeccio dels dits codicills, appellats e pregats, lo reverent maestre Miquel Aragones, prevere maestre en sacra theologia, e los honrats e discrets, mossen Bernat Marques, prevere beneficiat en la esglesia de Sancta Creu, e mossen Francesc Perez, prevere beneficiat en la seu de Valencia, los quals interrogats si conexien lo dit codicillant, tots dixeren e respongueren que hoc molt be, e yo Berthomeu de Carries, notari rebedor dels dits codicils, tenia gran conexença del dit codicillant.

IV

1489, febrer, 3. Alaquàs.

Pressa de possessió del lloc d'Alaquàs per Margarida de les Velles d'Aguilar.
ACCV. *Bertomeu Carries* 20450.

TRANSCRIPCIÓ:

Dicta die martis iii febroarii anno predicto Mº IIIILxxxviii

In dei nomine et eius genitricis Virginis Marie, Amen, pateat universis presentis seriem inspecturis quo anno a nativitate domini millesimo CCCCLxxx Nono ,die vero martis intitulatis tercia febroarii in mei Bartolomei de carries autoritate regia notarii publici Valencie ac per totam terram et dominacionem serenissimi dominii Regis Aragonum, et testium infrascriptorum ad hec per aliter vocatorum et regatorum presentia personis, et personaliter constitutus in loco de Alaquaç infra terminos generalis civitatis Valencie confrontato, intus portium sive lo porche pla/tee dicti loci, magnifico Ludovicus alpicat civis dicte civitatis Valencie tamquam procurator et eo nomine magnifici Michael Iheronimi garcia de aguilar militis habitatoris dicte civitatis Valencie olim domini dicti loci prout de eius procuracione constat publica procuracionis instrumento acto Valencie receptoque per mei dictum et infrascriptum notarium, die ii currentium mensis et anii habens in dicto procuracionis instrumentum plenum posse subscripta faciendi et exercendi prout in eodem continetur. Existentes in dicto portico sive porche locius ubi solitum est vasalli tam cristiani quam sarraceni eiusdem loci prestatibus et similibus actis faciendis se congregari et convenire eo ubi mandato honorem Johanem catalunya iustitie dicti loci pro subscriptis peragendis erant convocati et congregati voce Bernardi aguilar nigri nuncii dicti loci more solito per dictum locum de Alaquaç et loca solita Ilius ut ipsem nuncius michi dicto et infrascripto notario relacionem fecit cristiani et sarraceni vassalli dicti loci seguentes videlicet.

Johannes catalunya, lustitia	Dominicus torrosella
Pascasius mancho	Petrus peyro
Franciscus calço, Locumtenentis. lustitie	Gaspar eximenis
Johannes de larco	Antonius peyro
Johannes Lopiç, luratus	Petrus ferrando
Johannes Vincent	Berengarius peyro
Anthonius renart	Magister Rodrigo Gramanals, barberius
Magister Anthonii filip	Johannes sarrio, major
Dominicus sarrio	Anthonius jolia
Jacobus ballaf	Johannes sarrio, minor
Johannes peyro	Johannes romeu

Anthonius de cella
 Bartholomeus losonyo
 Pascasius lopez
 Petrus blasco
 Johanes darenys
 Magister Johannes navarro, ferrer
 Franciscus millelora
 Anthonius garcia
 Martinus miquel
 Andreas arbo
 Antonius ferrando

 Sarracenii

 Yucef Porrota, iuratus
 Mahommat Porrota
 Abdalla Açaquem
 Asmet Çuleymen/
 Abdalla Rendahi
 Asmet Jafer
 Yucef Almani
 Mahomat Foroig
 Ali Porrota
 Mahomat Meig
 Ali Hemca
 Mahomat Asan
 Mahomat Rami
 Mahomat Abduheyas
 Abdalla Porrota
 Mahomat Gordell
 Ali Porrota

Ali Belluga
 Ali Haçan
 Ali Axir
 Asmet Agibudi
 Yucef Hemca
 Abraham Tahı
 Abraham Hymuç
 Asmet de la Almunia
 Asmet Yazir
 Ali Hilel
 Mahomat Caguenals
 Asmet Cilim
 Ali Segundi
 Yucef Doriz
 Mahomat Almani
 Yucef Maçot
 Lopo ca[borrado]
 Yucef Alami
 Çahat abduyayas alias [borrado]
 Çahat Lopel, alias fauinet
 Muça Dobler
 Abrequem Banda
 Mahomat Almani
 Çahat Axalanci
 Asmet Cocentani
 Muça Buruch
 Ali Alaxi
 Asmet Duriz
 Asmet Caxiri
 Asmet Almani

Aserentes et afirmantes dicti vassalli esser plus quam duorum partes cristianorum et sarracenorum habitantium in dicto loco et consequenter maiorem et sanioem partem universitatis cristianorum at Aljame sarracenorum dicti loci sufficientem et ydoneam ad actum presentem et infrascriptum faciendum predictis universitate et Aljama et pro aliis presentibus absentibus et futuris maioribus et minoribus cuiusvis sexus status aut conditionis existant et dictas universitatem et aljama representantes et existentibus sich congregatis et presentibus omnibus supradictis prenominate magnificus Ludovicum alpicaat quo supra nomine in presentia mei dicti notario et testium infrascriptorum dixit et verbo exposuit coram omnibus predictis vassallis eiusdem loci ac ipsis sic congregatis denunciant intimant et notificant ac per me dictum Notarium denunciari intimari/ et notificari fecit sciti cum publico venditionis et alienationis instrumento per me dictum et infrascriptum notarium recepto in civitate Valencie die xxxi et ultima mensis januari proxime denoluti anii superius dicti et infrascripti Millessimi Quadringentesimi Octoagesimi Noni dictus magnificus Michael Iheronimus garcia de aguilar vendisit et alienavit magnifice Margarite de les Velles et de aguilar vidue uxori magnifico Jacobo garcia de aguilar dictum locum de Alaquaz cum castro sive domo domini dicti loci et cum hominibus et feminis domibus edificiis terminis territoriis et pertinentiis ipsis et cum iurisdictione civili et criminali usum et exercitio eorumdem in et cum quo dicto venditionis instrumento dictus magnificus Michael Iheronimus garcia de aguilar absolverat difinerat et deliberanerat ipsos vassallos et habitatores dicti loci cum omnibus eorum conis a quibuscumque fidelitatis naturalitatis vassallagii et homagii iuramentis quibus obnoxii et obligati erant eidem magnifico Michaele Iheronimo garcia de aguilar domino dicti loci declarando in super et notificando eiusdem quod magnificus Berengarius martinii de turribus civis dicte civitatis Valencie tamquam procurator et eo nomine dicte magnifice Margarite de les velles et de aguilar domine dicti loci de qua procuracione constat publico procuracionis instrumento acto Valencie recepto que per notario infrascriptum die presenti et infrascriptii venerat et accessum habuerat ac dictum locum personaliter animo apprehendendi et adipiscendi possessionem realem corporalem et actualem vacuum et expeditam dicti loci et licet cum dicto instrumento venditionis dicti vassalli fuerint et sunt absoluti et deliberatis a dictis fidelitatis naturalitatis vassallagii et homagii iuramentis. Atamen ad maiorem cautelam nunc dictus magnificus Ludovicus alpicaat quo supra nomine et nomine dicti principalis sui et virtute sue procuracionis et potestatis absolvebat et liberabat dictos vassallos et habitatores ad subditis dicti loci tam absentes quam presentes et futuros et pro absolutis et liberatis ad immunibus habebat eosdem simul cum omnibus/ bonis iuribus et familiis suis a quibuscumque fidelitatis naturalitatis vassallagii et homagii iuramentis et aliis vinculis et ligaminibus quibus obnoxii et obligati erant dicto suo principali. Mandando et iniungendo eisdem vassallis quatenus incontinenti prestatent iuramentum fidelitatis et homagium prenominate magnifico Berengario martinus de turribus procuratori eiusdem magnifica Margarite de aguilar ipsam quam Margaritam de les velles et de aguilar accipiant habeant et admittant per vera certa et indubitada domina dicti loci termini et pertinentiarum ipsius et illi et suis respondeant satisfaciant pareant et obediant in et de omnibus et singulis iuribus fructibus redditibus perventibus emolumentis sdenenimentis pertinentiis et domini catruis domino dicti loci pertinentibus spectantibus quemadmodum prenominate magnifico Michaeli Iheronimo garcia de aguilar et aliis predecesoribus suis Dominus dicti loci respondere parere et obedire tenebat et soliti erant respondere. Et predictis sic pactis supradictis prenominate cristiani et sarraceni vassalli et habitatores dicti loci auditis omnibus supradictis et videntes se fore et esse absolutos et

liberatos a dictis sacramento et homagio fidelitatis. Gratis et ex certa sciencia ac delibere et certi et certificate de omnibus iuribus suis omnes concordantes et nemine discrepante et omnes in generali et quilibet eorum in speciali ac etiam nomine vice et loco totius universitatis cristianorum et totius aljame sarracenorum dicti loci de Alaquas habitancium et habitandorum in eodem loco tam masculini quam feminei sexus et tam presencium quam absencium et futurorum cuiusvis legis status aut conditionis existant admiserunt et acceptaverunt in et per vera domina et naturali eorundem prefatam magnificam Margaritam de les Velles et de aguilas emptricem predictam. Et omnes superius nominati per suum ordinem prout scripti sunt et singulariter et successive unus post alium testibus infrascriptis presentibus et videntibus videlicet dicti cristiani iuramenti ad dominum deum et eius sacro sancta Evangelia manibus suis et uniuscuiusque / ipsorum dexteris corporaliter tacta. Et virtute dicto instrumenti prestiterunt et fecerunt personaliter homagium manibus et ore comendatum dicto magnifico Berengario martini de turribus nomine quo supra et in illius pose et manibus. Et dicti sarraceni iuraverunt ad dominum deum et ad aliquam mafommeti facies suas vertentes versus meridiam iuxta unam et xaram ac ritum sarracenorum et virtute dicti iuramenti prestiterunt sive fecerunt personaliter homagium per osculum manuum et humeri iuxta ritum et morem sarracenorum prefato magnifico Berengario martini de turribus quo supra nomine et in eius posse et manibus. Et virtute dicti prestiti iuramenti et homagii promiserunt omnes tam cristianis quam sarraceni in posse ac manum dicti et infrascripti notario ut publice et autentica persona predicta magnifica Margerita de les velles et de aguilas et per omnibus aliis quorum interest intererit aut interesse potest vel poterit quomodolibet in futurum stipulantis et legitime recipientis dictam magnificam Margaritam de les velles et de aguilas dominam dicti loci servare incolumem et iutam et servare omnia et singula que per forum Valencie positum sub rubrica de juramento fidelitatis domini Regis Jacobi recollende memorie qui incipit Aquell que iura fealtat a son senyor servare tenentur et debent et servanda sunt que omnia et singula contenta, in dicto fore per me dictum et infrascriptum notario dictis vassallis verbis clavis apertis et intelligibilibus fuerunt data intelligi. Et virtute eiusdem prestiti iuramenti et homagii permiserunt omnes predicti cristiani et sarraceni vice loco et nomine universitatis cristianorum et aljame sarracenorum dicti loci de Alaquas et singulis ipsorum pro ipsis et pro omnibus aliis absentibus et futuris cuiusvis status legis aut conditionis existant habere prout habuerunt et habent ipsam magnificam Margaritam de les velles et de aguilas pro vera certa et indubitata domina dicti/loci de Alaquas iurium et pertineniarum ipsius et eidem domine aut cui ipsam mandaverit respondere obedire et satisfacere de omnibus et singulis fructibus redditibus emolumentis sdevenimentis prebendis dominicativas et aliis quibuscumque iuribus domino dicto loci pertinentibus et spectantibus prout antea supradicto magnifico Michael Iheronimo garcia de aguilas et aliis dominis dicti loci respondere parere et obedire ac satisfacere tenebantur et consueverunt et fidelitate tenere et observare eidem magnifice Margerite de les velles et de aguilas domine dicti loci et suis in omnibus et per omnia. Qui dictus magnificus Berengarius martinus de turribus dicto nomine acceptando predicta omnia et singula animo sue adeptæ possessionis et etiam predicta possessione continuanda et pro iuris et rationis conservatione ad supplicationem omnium supradictorum cristianorum et sarracenorum dicti loci iurant per domini Deum et eius sacro sancta Evangelia manu sua dextera corporaliter tacta et per crucem domini nostri iesu cristi et eiusdem iuramenti virtute promisit dictis vassallis presentibus et acceptantibus servare eisdem et quibusvis omnibus aliis absentibus et futuris in posse ac manu dicti et infrascripti notarii ut supra stipulantis et

recipientis tam masculini quam feninini sexus servare et servari facere videlicet dictis cristianis foros privilegia et libertates ac ordinationes Valencie atque praticas usus et bonos mores que per Dominum vassallis suis servanda sunt et dictis sarracenis çunam et xaram ordinationes et bonos mores et usus secundum morem et ritum sarracenorum. Et predictis sic peractis predictus magnificus Berengarius martini de turribus nomine antedictus pro continuacione sive adepte possessionis revocavit dictum Johannem Catalunya iustitiam/ et franciscum calço locumtenentem iustitie et dictis officiis iustitiatus et locumtenentis et amotis baculis seu de manibus illorum susceptis mandavit eisdem expresse ne de dictis iustitiatus et locumtenentis iustitie officiis ulterius fungentur sive utanterum. Et nichilominus revocavit dictis Johannem Lopiz juratum cristianorum et Yuceff Porrota juratum sarracenorum a dictis suis officiis juratorum quibus mandavit ne amplius de dictis officiis juratorum utantur quam pro continuatione sue adepte possessionis ispe dictus magnificus Berengario Martini de Turribus nomine quo supra pro administratione dictorum oficiorum tanquam de nova electione et creacione dictorum oficialium ab eisdem juramentum assuetum exigere volebat. Et ita post modicum internalum dicti Johannes catalunya franciscus calço Johannem lopiz et yuceff Porrota virtute dicti juramenti per eos et per unumquemque ipsorum iam prestiti in posse dicti magnifici Berengarii Martinii de Turribus predictæ nomine promisserunt et jurarunt iuxta foros et privilegia Regni Valencie et usus et bonos mores dicta officia exercere bene fideliter legaliter atque bene quos ipsem nunch de novo elegit et creavit oficiales ad dicta officia regenda gubernanda et exercenda. Quibus mandavit presentibus antedictis et subscriptis testibus coram omni populo quatenus dictis officiis utantur et ipsam officia regant et exerceant bene fideliter et absque fraude que omnia acta fuerunt loco die mense et anno predictis pacifice quiete et nemine contradicente ant impugnante. Dequibus omnibus et singulis dictus magnificus Berengarius Martini de Turribus nomine quo supra pro conservacione sui iuris petiit et requisunt me dictum et infrascriptum notarium quantum sibi conficerem et traderem unum vel plura publica instrumentum vel instrumenta ad habendum memoriam de predictis in futurum. Presentibus pro testibus venerabili et discreto petro lopiç presbitero vicario ecclesiam loci de Alaquaç Damiano Burgal scriptore et Nicholau noguera studente Valencie commorantibus. Et predictis/ omnibus sic per actis dictus magnificus Berengarius Martinii de Turribus nomine procuratorio antedicto continuando dictam possessionem accedit personaliter una cum dicto magnifico Ludovico alpicat quo supra nomine et cum testibus et notario associatus ab omni populo ad portale dicti loci de Alaquaç vulgariter dictum lo portal de valencia et existentes ante dictum portale dictus magnificus Ludovicus alpicat quo supra nomine accepit per manum prenomiatum magnificum Berengarium martinii de turribus et presentibus et videntibus dictis testibus et in presentia tocius dicti populi introduxit eum in dicto loco. Et sic dictus Berengarius martini de turribus nomine iam dicte mandavit omnibus ibidem stantibus quatenus exirent foras dictum portale et expulsis foras omnibus intus stantibus clausit portas dicti portalis et post pusillum aperint eas et insisit omnis foras dictum portale stantes ingredi in dicto loco in signum sue vere realis corporalis et actualis possessionis quam non solum corpore sed etiam animo aprendidit et adepta est paciffice quiete et nemine contradicente seu impugnante. De quibus omnibus et singulis dictus magnificus Berengarius martinii de turribus quo supra nomine peciit et requisunt per me dictum et infrascriptum notarium de predictis omnibus et singulis sibi fieri atque tradi unum vel plura instrumentum vel instrumenta et tot quot fuerint necessaria ad habendum de premissis memoriam in futurum. Presentibus pro testibus venerabili et discreto Petro Lopiç presbitero

vicario ecclesiem loci de Alaquaç Damiano Bural scriptore et Nicholao noguera studente Valencie commorantibus. Et incontinenti non divertendo ad alios actus dictus magnificus Berengarius martinii de turribus nomine procuratoris antedicta magnifice Margarite de les velles et de aguilar continuando dictam possessionem accessit et venit una cum dictum magnifico Ludovico alpicat procuratore dicti magnifici Michaelis Iheronimi garcia de aguilar et cum dictis testibus et notarium et cum dicto populo ad Castrum sive domun domini dicti loci et existentes ante ostium dicti castri sive domun domini dicti loci prenominatus magnificus Ludovicus alpi/cat nomine antedicto accepit per manum ante dictum magnificum Berengarium martinii de Turribus et in presentia totius dicti populi et dictorum notarium et testium introduxit eum in dicto castro sive domo in signum possessionis qui dictus Berengarius martini de Turribus nomine ante dicto in signum sue vere et adepte possessionis eicit foras dictum Ludovicum alpicat et omnes intus dictum castrum stantes et clausit fores sive portas eiusdem castri sive domus et post pusillum aperint eis et multa alia faciendo demostrancia apreensionem vere realis corporalis et actualis possessionis eiusdem loci et castri quam non solum facto sed etiam animo et corpore accepit et adeptus est que acta fuerunt in loco die mense et anno predictis pacifice et quiete et nemine contradicente seu impugnante. De quibus omnibus et singulis dictus magnificus Berengarius martinii de Turribus quo supra nomine peciit et requisunt per me dictum et infrascriptum notarium de predictis omnibus et singulis sibi fieri atque tradi unum vel plura instrumentum vel instrumenta et tot quot fuerint necessaria ad habendum memoriam de premissis in futurum. Presentibus pro testibus dictis venerabili et discreto Petro Lopiç presbitero vicario dicti loci de Alaquaç Damiano Bural scriptore et Nicholao noguera studente Valencie commorantibus. Et predictis sic per actis non divertendo ad alios actus dictus magnificus Berengarius martinii de turribus procuratorio nomine antedicto continuando dictam possessionem accedit et venit una cum dictus magnifico Ludovico alpicat et cum testibus et notario et cum dicto populo ad portale dicti loci de Alaquaç vulgariter dictum lo portal de torrent et dictus magnificus Ludovicus alpicat nomine antedicto existente omnes antedicti ante dictum portale accepit per manum prenominatum magnificum Berengarium martinii de Turribus et presentibus et videntibus dictis testibus et in presentia totius dicti populi introduxit eum in dicto loco. Est sic dictus Berengarius martinii de turribus nomine quo supra mandavit omnibus ibidem stantibus quatenus exirent foras dictum portale et expulsis foris omnibus intus stantibus clausit portas dicti portalis et post pusillum aperuit eas et insit omnes foras dictum portale estantes ingredi in dicte/ in dicto (sic) loco in signum sue vere realis corporalis et actualis possessionis quam non solum corpore sed etiam animo aprendit et adeptus est pacifice quiete et nemine contradicente seu impugnante. De quibus omnibus et singulis dictus magnificus Berengarius martinii de turribus quo supra nomine peciit et requisunt per me dictum et infrascriptum notarium de predictis omnibus et singulis sibi fieri atque tradi unum vel plura instrumentum vel instrumenta tot quot fuerint necessaria ad habendum de premissis memoriam in futurum. Presentibus pro testibus predictis venerabili et discreto Petro Lopiç presbitero vicario dicti loci de Alaquaç Damiano Bural scriptore et Nicholao noguera studente Valencie commorantibus. Et deinde non divertendo ad alios acus dictus magnificus Berengarius martinii de turribus continuando dictam possessionem dicti loci et iurisdictionis domino dicti loci pertinentis accessit personaliter una cum dicto magnifico Ludovico alpicat quo supra nomine et cum dicta multitudine populi et cum prenomatis testibus et notario ad plateam dicti loci ubi positus et erectus est costellus sive lo costell demostrans iurisdictionem criminalem domino dicti loci

pertinentem et spectantem et exercendo iurisdictionem civilem et criminalem domino dicti loci pertinentem et spectantem in signum possessionis dicte iurisdictionis civilis et criminalis usus et exercicii eorundem mandavit dicto Bernardo guimera nigro nuncio dicti loci quatenus erigeret quandam scalam que ibi parata erat in dicto costello et ascenderet sursum et poneret quandam ramum per illud foramen per quem ponitur capud et manus alicuius delinquentis qui dictus Bernardus niger Nuncius antedictus inssu dictis magnifico Berengarii martinii de turribus ascendit sursum per dictam scalam et posuit per dictum foramen quandam ramum. Et post paululum dictus magnificus Berengarius martinii de turribus nomine quo supra in signum possessionis dicte iurisdictionis civilis et criminalis usus et exercicii eiusdem mandavit dicto Bernardo nigro nuncio antedicti loci quatenus dictum ramum a dicto foramen/ et loco dicti costelli levaret et amoveret quibus omnibus et [sin]gulis sic per actis dictus magnificus Berengarius martinii de turribus nomine procuratorio dicte magnifice Margerite de les velles et de aguilar domine dicti loci dixit et protestatus fuit que non solum facte sed etiam animo possidebat et possidere intendebat dictum locum et castrum et omnia et singula supradicta. Requirendo per me dictum et infrascriptum notarium sibi fieri atque tradi unum vel plura publica instrumentum sive instrumenta ad habendum memoriam de predictis in futurum. Que acti fuerunt loco die mense et anno predictis pacifice et quiete et nemine contradicente seu impugnante. Presentibus pro testibus prenominalis venerabili et discreto Petro Lopiç presbitero vicario ecclesiam dicti loci de Alaquaç Damiano Bural scriptore et Nicholao noguera studente Valencie commorantibus. Et deinde non divertendo ad alios actus pro continuatione dicte possessionis prefatus magnificus Berengarius martinii de turribus nomine antedicto accessit personaliter una cum dicto magnifico Ludovico alpicat et cum testibus et notarium et cum dicto populo ad portale dicti loci de Alaquaç vulgariter dictum lo portal de requena. Et dictus Ludovicus alpicat nomine quo supra existentes omnes antedicti ante dictum portale accepit per manum prenominalis magnificum Berengarium martinii de turribus quo supra nomine presentibus et videntibus dictis testibus et notario in presentia totius dicti populi introduxit eum in dicto loco. Et sic dictus magnificus Berengarius Martinii de turribus quo supra nomine mandavit omnibus ibidem stantibus quatenus exirent foras dictum portale et expulsis foris omnibus intus stantibus clausit portas dicti portalis et post pusillum aperuit eas et inssit omnes foras dictum portale stantes ingredi in dicto loco in signum sue vere realis corporalis et actualis possessionis quam non solum facto et corpore sed etiam animo apprehendit et adeptus fuit pacifice et quiete et nemine contradicente seu impugnante. De quibus omnibus et singulis dictus/ magnificus Berengarius martinii de turribus quo supra nomine peccit et requisunt per me dictum et infrascriptum notarium de predictis omnibus et singulis sibi fieri atque tradi unum vel plura publico instrumentum vel instrumenta et tot quot fuerint necessaria ad habendum de predictis memoriam in futurum. Presentibus pro testibus prenominalis venerabili et discreto Petro Lopiç presbitero vicario ecclesiam dicti loci de Alaquaç Damiano Bural scriptore et Nicholao noguera studente Valencia commorantibus. Et tandem dictus magnificus Berengarius martinii de turribus continuando dictam possessionem dicti loci et pro complemento illius eundo per terminum dicti loci cum dicto magnifico Ludovico alpicat quo supra nomine et cum notario et testibus et associatus et cum dicto populo dicti loci in signum sue habite et adeptae possessionis cidit et fregit ramos de arboribus multa que alia possessionem demonstrantia faciendo et exercendo quibus omnibus et singulis sic per actis dictus magnificus Berengarius martinii de turribus quo supra nomine dixit coram dictis notario et testibus et protestatus fuit que non solum facto et corpore sed etiam

animo possidebat et possidere intendebat dictum locum et iurisdictionem illius et supradicta omnia et singula de quibus possessionem realem corporalem vacuum et expeditam adeptus est que omnia facta fuerunt pacifice et quiete et nemine contradicente seu impugnante. Requirens de predictis omnibus et singulis per me dictum et infrascriptum notarium sibi fieri atque tradi unum vel plura publica instrumentum vel instrumenta et tot quot fuerint necessaria ad habendum memoriam de predictis in futurum que acta fuerunt loco die mense et anno predictis. Presentibus pro testibus prenominationis venerabili et discreto Petro Lopiç presbitero vicario dicte ecclesie dicti loci de Alaquà Damiano Burgal scriptore et Nicholao noguera studente Valencie commorantibus.

V

1494, novembre, 19. Alaquàs.

Testament de Margarida de les Velles d'Aguilar.

ACCV. *Bertomeu de Carries*. 20449. *Cristòfol Fabra* 24294.

TRANSCRIPCIÓ:

Dicta die mercurii xviii Novembris anno predicto M^o CCCCLxxxxiiii in dicto loco de Alaquà.

In dei domine Amen. Noverint universi quo anno a nativitate domini Millesimo CCCCLxxxx quarto die vero mercurii xviii mensis Novembris constituhida personalment la magnifica na Margarita de les Velles et de Aguilar vidua muller en segones nupcies del magnifich micer Jacme Garcia de Aguilar quondam doctor en leys habitador de la Ciutat de Valencia senyora del loch de Alaquà alt en la sala de la casa de Senyor del dit loch e en presencia den Johan Domingo Alcayt del dit loch e Nanthoni Peyro laurador vehi del dit loch de Alaquà e den Joan Palomar scuder del magnifich Miquel Iheronim Garcia de Aguilar testimonis per aquella demanats e pregats. Estant sana de cors e de pensa acomana mes e reyalment liura en poder de mi Berthomeu de Carries per auctoritat Reyat notari publiche de la dita Ciutat de Valencia deius scrit, una plica de paper de forma de huyt cartes lo full closa ab fil blanch de cosir e sagellada ab lo Segell de les sues armes ab cera vermella empremtat dins la qual dita plica de paper dessus designada mesa e liurada en poder e mans de mi dit notari la dita magnifica na Margarita de les Velles et de Aguilar en presentia dels dits testimonis Dix que era continuat e escrit lo darrer testament seu per aquella fet e ordenat e scrit part de la sua ma e part scrit de voluntat sua dema daltre. E que aquella dita plica de paper liurava e havia liurat en poder e comanda de mi dit e deius scrit notari e en presentia dels dits testimonis per ço que apres obte de aquella dita magnifica na Margarita de les Velles et de Aguilar a instancia o requisitio dels marmessors en lo dit testament continuats e scrits o a instantia de qualsevol altra persona de qui sia o puixa esser interes per mi dit notari aquella dita plica de paper sia desclosa e uberta e lo testament dins aquella continuat e scrit sia publicat com a darrer testament per aquella dita Margarita de les Velles et de Aguilar fet en poder de mi dit e deius scrit notari e per mi rebut. Com de present aquella dita magnifica na Margarita de les Velles e de Aguilar digues feya e ordenava de sos bens son darrer testament presents los dits testimonis en presentia de mi dit notari. Segons dins la dita plica de paper es continuat e scrit. Pregant los dits testimonis los quals dixeren e respongueren molt be aquella fossen testimonis com a testimonis

per aquella convocats e pregats en son darrer testament. Lo qual volia valer e tenir e que valgues e tingues e valga e tinga per drets de son darrer testament e darrera e ultima voluntat sua per tots aquells drets furs privilegis e leys que mills valer et tenir pora. Requirint per mi dit notari deius scrit fos feta e reebuda la present carta publica. Les quals coses foren fetes en lo dit loch de Alaquaç los dessus dits dia e any.

Presents per testimonis foren a les dites coses appellats e pregats los dessus dits en Johan Domingo Alcayt NAnthoni Peyro laurador vehi del dit loch de Alaquaç e en Johan Palomar scuder del magnifich mossen Miquel Geronim Garcia de Aguilar cavaller. Los quals interrogats si conexien la dita magnifica na Margarita de les Velles et de Aguilar testadriu damunt dita. Tots dixeren e respongueren que hoc molt be. E per lo consemblant yo dit Berthomeu de Carries notari rebedor que dessus tenia gran conexença de la dita testadriu.

Aquest testament lo qual sta en forma de viii cartes lo full se trobara en la mia caxa blanca que sta en lo retret del studi dins una capça blanca quadrada on hiha altres testasecrets.

Post modum vero die intitulato nona mensis Novembris anno a nativitate domini Millesimo Quingentesimo a instancia requesta e postulacio dels magnifichs na Catherina de Aguilar vidua muller del magnifich en Franci de Aguilar quondam ciutada de la Ciutat de Valencia e den Jacme Garcia de Aguilar fill dels dits coniuges com a parents e conjunctes persones de la dita magnifica na Margarita de les Velles y de Aguilar testadriu damunt dita personalment stants en lo loch de Alaquaç dins la casa de Senyor del dit loch de Alaquaç la desus dita plica de paper closa e sagellada segons dit es en lo precedent acte fonch uberta desclosa e desagellada per nosaltres Cristòfol Fabra notari e per Matheu Ros notaris publichs de la Ciutat de Valencia regent los libres prothocols y notals del discret en Berthomeu de Carries quondam notari la qual dita plica de paper uberta e desclosa com dit es fonch per nosaltres dits notaris lesta e publicada de verbo ad verbum la qual es del tenor seguent.

En nom de nostre senyor Deu e de la gloriosissima verge Maria mare sua molt piadosa yo Margarita de les Velles y de Aguilar en segones nubcies muller del magnifich micer Jacme Garcia de Aguilar quondam doctor en leys e senyora del loch de Alaquaç en Regne de Valencia situat sana per gracia de nostre Senyor Deu ab memoria e loquela integres ab la present testamentaria disposicio revoque e he per revocats qualsevol testaments codicils e altres qualsevol testamentaries disposicions per mi fets e fetes axi en poder de qualsevol notaris com en altra qualsevol manera per mi çà enrerre fets e fetes en aquell en aquelles e o algun de aquells hi sien aposades continuades scrites paraules algunes derogatories de les quals no so acordant e les quals he e vull haver en la present mia testamentaria disposicio per continuades e scrites de la primera linea fins a la darrera inclosivament. E morint y defallint yo sens haver fet testament e o altra testamentaria disposicio de la present vull e orden tots mos deutes torts injuries sien pagats a aquells que mostraran los so tenguda e obligada ab cartes testaments e scriptures e altres qualsevol legitimes proves for de anima benignament observat e quant a nostre gran Deu e Senyor sera plaent appellar me a la sua Sancta gloria de paradís en la qual per merits de la sua gloriosissima sanch e sacratissima mort e passio preu infinit de ma redemptio me vulla colocar

vull e orden lo meu cos sia liurat e eclesiastica sepultura en lo locha e esglesia vas o fossa que la magnifica na Catherina de Amalrich y de Aguilar neboda mia muller del magnifich en Franci Garcia de Aguilar quondam ciutada de la dita Ciutat volra e elegira la qual sepultura ab aniversari e capdany vull y ordene sia feta a coneguda e ordinacio de la dita magnifica na Catherina de Amalrich e de Aguilar neboda mia. E en lo dit cas e quant que quant a mi convendra defallir ab la present mia testamentaria dispositio eo ab intestat en los dits casos e qualsevol de aquells do e lexe a la honorable na Catherina Yolant muller del honorable Jacme Marti ciutada de la dita Ciutat jermana mia natural Cinch Milia solidos moneda reals de Valencia com la voluntat mia sia e es que la dita honorable na Catherina Yolant germana natural mia e los fills e descendents de aquella nats e naixedors no hagen ne puxen haver mes dels dits cinch milia solidos dels bens de la dita mia heretat com aquesta sia e es la inmutable voluntat mia. E de present e en tots cas e loch e temps a mi convendra defallis ab intestat e o ab la presents testamentaria disposicio.

E tots e sengles bens meus mobles semovents e immobles deutes drets e actions a mi pertanyents e pertanyer devents e en qualsevol loch e per qualsevol titol causa manera o raho a mi pertanguent o pertanyer puxen la dita magnifica na Catherina de Amalrich y de Aguilar neboda mia filla de ma jermana e muller del dit quondam magnifich en Franci Garcia de Aguilar quondam ciutada de la dita Ciutat hereva mia propria e universal faç e instituheixch. E en lo cas aquella dita magnifica na Catherina de Amalrich y de Aguilar neboda e hereva mia a mi premorra e o a mi hereva mia esser no porra o no volrra en los dits casos e qualsevol de aquells a mi hereu instituheixch Jacme Joan Garcia de Aguilar nebot meu fill legitim e natural dels dits magnifichs en Franci Garcia de Aguilar e na Catherina de Amalrich y de Aguilar neboda mia e muller de aquell. E en lo cas lo dit Jacme Joan Garcia de Aguilar sera premort e o sera hereu meu e en apres defallira quant que quant sens fill o fills o altres descendents legitims e naturals de legitim e carnal matrimoni nats e procreats e aquell sobrevivint en los prop dits casos e qualsevol de aquells a aquell substituheixch e a mi hereu instituheixch en la dita heretat e bens Franci Lois Garcia de Aguilar altre dels fills dels dits magnifichs en Franci Garcia de Aguilar e de na Catherina de Amalrich e de Aguilar neboda mia. E en lo cas lo dit Franci Lois Garcia de Aguilar sera premort e o sera hereu meu e en apres defallira quant que quant sens fill o fills o altres descendents legitims e naturals de legitim e carnal matrimoni nats e procreats e aquell sobrevivint en los prop dits casos e qualsevol de aquells a aquell substituheixch e a mi hereu instituheixch en la dita heretat e bens Miquel Geronim Garcia de Aguilar fill dels dits magnifichs en Franci Garcia de Aguilar e de na Catherina Amalrich de Aguilar neboda mia a fer dels dits bens e drets a totes ses planes voluntats. Com la voluntat e intencio mia sia e es en tots e sengles bens meus mobles semovents e immobles e en lo meu loch de Alaquaç e en tots e qualsevol drets e actions a mi pertanyents e pertanyer devents e en qualsevol loch e per qualsevol titol causa manera o raho a mi pertanguen o puxen pertanyer la dita magnifica na Catherina de Amalrich e de Aguilar neboda mia e los fills legitims e naturals de aquella e del dit magnifich en Franci Garcia de Aguilar quondam marit de aquella desus nomenats defallint yo ab intestat e ab la present testamentaria disposicio sien hereus meus e succeixquen successivament per sos graus de institucio e substitucio segons per mi dessus es dispost e ordenat. Aquesta es la present mia testamentaria disposicio e voluntat la qual vull valer e tenir a que valga e tinga per dret de testament e darrera voluntat mia e si per dret de testament valer e tenir no pora vull aquell e aquella valer per dret de codicils e o altra qualsevol testamentaria

disposicio per tots aquells drets furs e privilegis que mils valer e tenir pora. Foren fetes les dites coses a la present testamentaria disposicio mia de voluntat e manament meu fonch feta e escrita en la Ciutat de Valencia per ma de Anthoni Barreda notari de la dita Ciutat a tretze del mes de Agost any de la nativitat de nostre Senyor Deu Mil Quatrecentos noranta e sotascrit de ma mia los dits dia e any. S+nyal de mi Margarita de les Velles e de Aguilar que les dites coses faç e ordene e vull e orden sien fetes e inseguides segons per mi son dispotes e ordenades. Yo Margarita de les Velles de Aguilar faç lo present testamentaria disposicio de manament meu escrita de ma del dit Anthoni Barreda notari y en poder del qual aquella closa e sagellada ab lo sagell de les mies armes de aguila perque apres obit meu sia publicat com e darrera voluntat mia e tret de ma mia los dits dia y any.

E lest e publicat lo dit testament de la dita magnifica na Margarita de les Velles e de Aguilar statim la dita magnifica na Catherina de Aguilar hereva primo loco en lo dit testament escrita dix se aturava acort e major delliberacio pera acceptar la dita herencia la qual protesta puixa dir explicar en scrits o de paraula tota hora e quant ben vist li sia. De totes les qual coses requirí la dita hereva per nosaltres dits notaris lin fos feta e rebuda carta publica la qual per nosaltres fonch feta e rebuda.

Presents per testimonis foren a les dites coses los venerables micer Francesch Peres prevere doctor en decrets beneficiat en la Seu e lo magnifich mossen Miquel Geronim Garcia de Aguilar cavaller habitador e mossen Nicholau Noguera prevere degent en Valencia.

A xvi de dehembre del corrent any (1500) es la declaracio del acord.

VI

1500, desembre, 16. Alaquàs.

Donació de Caterina a Jachmot del lloc d'Alaquàs.

ACCV. *Cristòfol Fabra* 24294.

TRANSCRIPCIÓ:

Die mercurii xvi decembris anno predicto M^o quingentesimo.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo, die vero mercurii intitulato sextadecima mensis decembris. Constituta personaliter magnifica domina Catherina Amalrich de Aguilar, vidua uxor magnifici Francisci Geronimi de Aguilar quondam civis civitatis Valentie, in castro et vel domo, vulgo dicta la Casa del Senyor loci de Alaquà, et convocato me Cristoforo Fabra notarius et testibus infrascriptis [robore] dixit et exposuit quod magnifica Margarita Velles de Aguilar, uxor quondam magnifici Jacobi Garcia de Aguilar quondam utrisque iuris doctoris, domina que supradicti loci de Alaquà, in suo ultimo testamento post illius mortem publicato, per honorabile et discretum Matheum Ros notarii eo notarium infrascriptum sub die nona proxime lapsi mensis novembris, instituit se dictam Catharina Amalrich de Aguilar heredem universalem bonorum

illus, et super acceptantem dicte herencie retinuerat sibi acordium. Et declarando dictum acordium dicit quod ipsam vult e intendit acceptare dictam herenciam, et dicit facit e dati responsionem sue voluntatis infrascripti cum scriptura tenoris immediate sequentis. Diu la magnifica na Catherina Amalrich de Aguilar que vist e entes lo testament e darrera voluntat de la magnifica na Margarita de les Velles e de Aguilar, quondam tia sua ab lo qual institueu hereva universal a ella, dita na Catherina Amalrich de Aguilar, que per tal inseguint la voluntat e disposicio de la dita testadriu accepta la herencia que per aquella li es dexada ab benefici empero de inventari, e ab protestacio encara expresa e non alias, que per la present acceptacio de herencia no li sia fet ni causat prejuhi algu en tots e qualsevol drets axi crediticis com altres qualsevol, que a ella dita na Catharina Amalrich de Aguilar li pertanguen e pertanyer puxen en los dits bens e herencia, ans tots los dits drets li resten salvos e illesos in omnibus et per omnia. E per la present acceptacio no derogats ni perjudicats requerint ne carta publica. La qual per mi dit/ Cristofol Fabra notari li fon reebuda. Les quals coses foren fetes en lo dit loch de Alaquaç en los dia mes e any dessus dits.

Presentes foren per testimonis a les dites coses, los venerable Mossen Bernard Josa, prevere de la diocesi de Valencia habitant en lo loch de Aldaya, e honorable en Johan Domingo, ciutada, Alcayt del dit loch de Alaquaç.

Dicta die mercurii xvi decembris anno predicto M^o quingentesimo

Ego Jacobus Aguilar civis civitatis Valencia. Quia vos magnifica Catherina Amalrich de Aguilar vi[trencat] mater mea uxor magnifici Francisci Geronimi de Aguilar, quondam civis dicte civitatis, patris mei, promisistis michi dare locum vestrum de Alaquaç et qui vobis pertinet nomine heredis universalis bonorum et iurium omnium, que quondam fuerint magnifice Margarite Velles de Aguilar, uxor in secundis nubciis magnifici Jacobi Garcia de Aguilar, quondam utrisque iuris doctoris, et inter nos conventum et in pactum deductum firma que on solepmni stipulationem vallatum quod eo predicta Magnifica domina Margarita Velles de Aguilar, vendidit et originaliter caricavit una vobiscum supradictam magnifica matre mea et insolidum magnifico Berengario Marti de Torres civi supradicte civitatis Valencie, Mille solidos censuales rendales et annuales anno quolibet solvandos, die tertia mensium junii e decembris mediatum, cum publico originalis carricamenti instrumento, recepto per honorabile et discretis Johanem Soler et Gasparem Navarro cives dicte civitatis Valencie, sub die secunda mensis junii anni M^o CCCC nonagesimi septimi, specialiter et expresse in e super domo/ vestra, sita et posita in supradicta civitate Valencie in parrochia Sant Petri in vico vulgo dicto dels Cavallers, confrontata cum hospicio venerabile Onofrii Muñoz notarium ex uno latere, et ex alio latere, cum hospicio M[ar]tini de Soria banqualerii, et in tergo, cum duabus viis publicis, quo olim erat dicti magnifici Jacobi Garcia de Aguilar quondam. Et quorum dictorum Mille solidorum censualium solum restant quingenti solidi censuale, cum alii quingenti fuerunt quitati precio septem mille quingentorum solidorum dicte monete, cum publico instrumento recepto per notarium infrascriptum, sub die xvii mensis Madii anni proxime lapsi M^o CCC Nonagesimi noni. Et cum tota dicta domus que ut predicatur est specialis obligacio dictorum quingentorum solidorum censualium sit in presentiarum pleno iure in dominio vestro, dicte magnifice Catharine Amalrich de Aguilar matris mea, et vultis quod ego teneat redimere, enere, et quitare dictum censuale supradictorum quingentorum solidorum rendale et annuale, et dum

ceffanero quitare illud teneat solvere et paccare omnibus pensiones illius. Item et etiam predicto speciali pacto est inter nos conventum quod omnia onera et omnes actiones passive que in cum venit et veniri solvenda, et solvende oneri supradicte herencie iam dicte magnifice Margarite Velles de Aguilar, et in quibus illius hereditas est obnoxia et obligata quibusuis racionibus, titulis sive causis veniant oneri mei, et ego illa et illas teneat solvere e paccare, et ab illis vos tanquam heredem supradicte magnifice Margarite Velles de Aguilar facere et servare et bona dicte herencie indempnem et indempnia, tam ante dampnum datum quam post. Id cirquo deducendo ad effectum de super concordata pactata, scienter et cetera, Predicto speciali pacto firma que ac solemni stipulationem vallato, promitto vobis supradicte magnifice Catherine Amalrich de Aguilar, matri mee presenti et acceptanti et vestris, quod omnia pensiones supradictorum quingentorum solidorum censuale salvam et pactabo anno quolibet supradicto magnifico Berengario Marti de Torres et suis, et casu enycionis et quitamenti, salvam et pactabo pro quitamento illorum septem mille quingentos solidos monete regalium Valencia. Et nichilominus promitto vobis solvere/ et paccare omnia debita que dicta magnifica domina Margarita Velles de Aguilar quondam esset et habuisse obnoxia et obligata, quibusuis personis corporibus sive collegiis, et quibusuis rationibus sive causis. Et pro quibus vos supradicta magnifica mater mea tanquam eres illius possetis conveniri. Et [trencat] ratione omnium et singulorum supradictorum servare vos e bona vestra e vestrorum indempnem e indempnia, tam ante dampnum datum quam post, omni exceptioni remota sub pena centum solidorum predictae menete dandorum et cetera. Rato pacto et cetera. Dilacionibus apellationibus et cetera, quibus omnibus pacto speciali predicto renunciis et [trencat]. Ad quorum omnium et cetera, fiat et cetera, largo modo cum fori submissione iudici variacionem ac proprii fori renunciante. Et cum clausula de non litigando neque impetrando presente juramento ad dominum deum et cetera, et adjecta pena quingentorum solidorum solvendorum dandorum et cetra, rato pacto et cetera. Et pro predictis et cetera, obligo et cetera. Actum in dicto loco de Alaquas die et cetera.

Testes venerabile Bernardus Josa presbiter Diocesis Valencie comorans in loco de Aldaya, et honorabile Johannes Domingo civis Alcaydus dicti loco de Alaquas in dicta civitate Valencia comorans.

Dicto die e anno

Ego Jacobus Aguilar civis civitatis Valencie. Qui vos magnifica Catherina Amalrich de Aguilar, vidua mater mea, uxor magnifici Francisci Geronimi de Aguilar, quondam civis, patris mei, promissistis michi dare locum de Alaquas est inter nos conventum pacto speciali firma que ac solemni stipulatione vallato, quod ego teneam vobis dare solvere et paccare quantitates infrascriptas. Id cirquo deducendo ad effectum de super concordata pactata et convenia, scienter et cetera, pacto speciali predicto promitto vobis supradicte magnifice Catharine Amalrich de Aguilar domine/ et matri mee [trencat] et vestris, primo tres mille solidos monete regalium Valencie per me vobis solvendos hunc ad tres annos continuo computandos. Et quos vobis solvere e paccare teneor ad opus honorabili Geronimi Amalrich civis, filii naturalis magnifici Miquaelis Raymundi Amalrich, quondam civis avunculi mei. Item et etiam dicto speciali pacto promitto [trencat] alia parte dare solvere et paccare, centum libras monete predictae regalium Valencia quas vobis solvere

et paccare promitto hunc ad sex annos a die presenti in antea continuo computandos, sub pena quinquaginta solidorum supradicte monete dandorum et cetera, rato pacto et cetera. Dilationibus apellationibus et cetera, quibus omnibus pacto speciali hic aposito et cetera. Renunciantes de presenti. Ad quorum omnium et cetera, fiat executoria largomodo cum fori submissione iudici variacione ac proprii fori renunciacione. Et pro predictis et cetera, obligo et cetera. Actum in dicto loco de Alaquas die et cetera.

Testes venerabile Bernardus Josa presbiter diocesis Valencia in loco de Aldaya comorans, et honorabile Johannes Domingo civis civitatis Valencie Alcaydus dicti loci.

Al marge.

Donacio del loch de Alaquas

Die sabbati xviii decembris anno predicto M^o quingentesimo

In nomine domini nostri Jesuchristi et eius alme genitricis Virginis Marie amen. Ego Catherina Amalrich de Aguilar vidua uxor magnifici/ Francisci Geronimi de Aguilar quondam civis civitatis Valencie, tamquam heres universalis bonorum et iurium omnium que quondam fuerunt magnifici Margarite Velles de Aguilar, quondam matertere mea, uxoris que in secundis nubciis magnifici Jacobi Garcia de Aguilar quondam utriusque iuris doctoris, domine dum in [hu]manis agebat loci de Alaquas, prout de dicta mea herencia testamentum ultimo iam dicte magnifice domine Margarite Velles de Aguilar, testamento per illam in scriptis condito et facto suo que sigillo sigillato et clauso, et post illius mortem in posse honorabili et discreti Matheu Ros notario, et notario infrascripti publicato sub die nona proxime lapsi mensis novembris. Et licet die qua supradictum testamentum fuit publicatum retinuissem acordum super acceptatione vel repudiatione dicta hereditatis. A tamen posterea declarando illud cum instrumento publico recepto per Cristoforum Fabra notarium supra et infrascriptum, die xvi currentis mensis decembris, acceptavi dictam hereditatem prout in predicto instrumento acceptationis iam dicte hereditatis ad quod me reffero lacius continetur. Non vi metu vel dolo inducta nech aliqua maquinacionem circumventa ser mea espontanea et libera voluntate. Et quia sich volo et michi placet ob amore maternum quem ergo vos precarum filium primogenitum meum, magnifici Jacobum Aguilar civem dicte civitatis Valentie gero. Scienter et cetera, supradicto heredis nomine donacione pura propria et irrevocabilis que dicitur inter vivos, intervenientibus insinuacione licencia decreto et auctoritate magnifici Justicie in Civilibus dicte civitatis Valencie pro subscriptis peragendis. Et sich constat cum actum publicis receptis per honorabilem et discretum Ludovicum Prats notarium, die presenti et infrascripta, registratis que in sexta manu requisicionum anni presentis et infrascriptis in vicesimo tercio foleo, dono et concedo ac trado seu quasi trado vobis, supradicto magnifico et precaro Jacobo Aguilar filio meo presenti acceptanti et vestris, locum meum de Alaquas situm et positum in terminis dicte civitatis Valencie, confrontatum cum terminum loci de Chilvella cum termino loci de Aldaya et cum/ termino loci de Torrent, hanc antedicte donacionem supradicti loci vobis et vestris facio, cum condicionibus vinculis qualitatibus et pactus infrascriptos et non alia nech alio videlicet, censualium [tacat] cum onere pacto et condicionem quod vos supradictus Jacobus Aguilar teneamini solvere et paccare omnia onera censualium omnisque [tacat] quantitates quas et que [dictam] magnifica Margarita

Velles de Aguilar tamquam domina et detentore supradicti loci solvere et paccare tenebatur. Item et etiam cum onere vinculorum appositorum et contentorum in dicto testamento supradicte magnifice Margarite Velles de Aguilar, et cum onere quorum voluntas erat illius dicte magnifici Margarite quo cum dictus locus de Alaquaç venisset in dominio vestri supradicti filii mei illum possedissetis cum onere dictorum vinculorum et sich est voluntatis mee fiat per complemento voluntatis supradicte magnifice Margarite Velles de Aguilar, amite mee, que vincula prout in dicto testamenti continentur hic in presenti volo haberi preinsertis ac fideliter denimentio expressa et especialis haberetur, et fieret in presenti. Item et etiam quod teneamini michi dare et solvere et paccare illos quinquaginta mille solidos monete regalium Valencie quos nunch debebat supradicta domina Margarita Velles de Aguilar et quos post obitum illius dare et solvere ac paccare promisit michi et meis. Et de quibus in ac contemplacionem matrimonii contracti inter premissim magnificum Franciscum Geronimum de Aguilar quondam virum meum, et me, comissionem obligacionem et donacionem fecit cum instrumento recepto per honorabile et discretum Franciscum Perez notarium dicte civitatis Valencie sub die [en blanc] mensis [en blanc] anni M^o CCCC [en blanc] ad quod me reffero lacius continetur. Et quos dictos quinquaginta mille solidos michi solvere et paccare teneamini hoc modo scilicet quod teneamini michi et meis vendere et originaliter caricare tres mille solidos monete regalium Valencie, censuales rendales et annuales supra omnibus bonis vestris, precio dictorum quinquaginta mille solidos. Item et etiam supradictum donacionem facio cum onere quod tenemini dare Miquaeli Geronimo de Aguilar civi, filio meo fratris que vestro, triginta mille solidos dicte monete [trencat] videlicet/ modo quod teneamini [trencat] vendere et originaliter caricare et suis duos mille solidos dicte monete censuales rendales et annuales precio dictorum triginta mille solidorum super omnibus bonis vestris quamquidem donationem supradicti loci vobis et vestris facio, cum supradictis oneribus vinculis conditionibus calitatibus e cum domibus edificiis ibi constructis et de cetero construendis et edificandis, ac cum hominibus et feminis tam cristianis quam agarenis cuiuscumque etatis et conditionis existant sunt vel fuerint in eodem loco et eius terminis habitantibus et habitantis. Et cum omnibus dicti loci terris et vineis, cultis et incultis, fructiferis et infructiferis, tam orte quam sicani, arboribus que et plantibus que ibi sunt et de cetero erunt, aquis cequis aqueductibus et reductibus. Nech non cum molendino, forno, macello, çafris, peytis questis, demandis, exancionibus, caloniis, censibus, atque scripturibus et ampariis aliisque iuribus et actionibus redditibus et emolumentis, quibuscumque iuxta populationem dicti loci michi et vel predecessoris meis dari solvi atque tribui solitis. Atque assueti pertinentibus et expectantibus. Et qualiter dictam donationem supradicti loci et termini eiusdem prout superius dictum est facio cum eorum iurisdictionem civili e criminali ac mero imperio. Et sich et ac prout ego et predecessores mei in supradicto loco de Alaquaç tenebat et possidebant tenere que et possidere consuenerunt. Et cum omnibus et singulis proprietatibus terminis et pertinencis eiusdem loci fructibus redditibus preventibus esdevenimentis obventionibus et aliis quibuscumque pertinenciis universis et singulis. Atque cum omnibus iuribus locis vocibus rationibus et actionibus realibus et personalibus et cetera. De quibus et cetera. Et quibus et cetera. Instituentis atque confitens et cetera. Ad habendum et cetera. Excepti clericis et cetera. Nisi vero dicti clericis et cetera. Sich vobis et vestris dono et concedo et cetera, cum supradicti oneribus vinculis calitatibus et conditionibus superius expressans./ Protestor [trencat] que non teneat nech te[neri] volo vobis nech vestris de evictione aliqua nech ad restitutionis valoriis supradicte re donare. Nisi solum et dum taxat prefati negotiis et contractibus meis propriis et non alia nech alio. Pro quibus

teneri solum e dum taxat vobis e vestris oblige omnia et singula bona dicte herencie mobilia et cetera. Et ne quod benigne vobis contuli aliquo fraudis consilio valeat revocari. Idcirco renuntio scienter foro iuri legi ac opinioni dicentibus donationem causa ingratitudinis inopia donatoris et premoriencia donatarii posse revocari omni que alii cuilibet iuri et cetera. Ad hec antem ego dictus Jacobus Aguilar cum multiplici gratiarum actione obscuro que manum acceptantis supradictam donationem premissi loci de Alaquas cum omnibus conditionibus calitatibus oneribus et pactus superius expressatis, promitto vobis supradicte magnifice Catherine Amalrich de Aguilar matri mee presenti et acceptanti notarium que infrascripto tamquam publica et autentica persona stipulante et cetera, predictor omnia et singula attendere servare facere e complere sub penam mille solidorum dandorum et cetera, rato pacto et cetera. Et pro predicti et cetera. Obligo omnia et singula bona et cetera. Actum in dicto loco de Alaquas die et cetera.

Testes venerabile Bernardus Josa presbiter diocesis Valencia comorans in loco de Aldaya, et supradictus et honorabile Ludovicus Prats notarium civis dicte civitatis Valenciae.